

ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร.อรุณ นันทจักร์. 2558. “ตำนานเมืองฟ้า เมืองแกน : มายาคตินิยมและความเชื่อแห่งชาติพันธุ์” ใน วารสารวิถีสังคมมนุษย์. ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม. หน้า 1-33.

ตำนานเมืองฟ้า เมืองแกน :
มายาคตินิยมและความเชื่อแห่งชาติพันธุ์

ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร. อรรถ นันทจักร¹

Artha Nantachukra, Professor Emeritus. Dr.

¹ ประธานที่ปรึกษาสถาบันภูพาน

เมื่อพูดถึงเมืองแกลง เราคงหลับตาแล้วนึกถึง ต้นเค้หรือรากเหง้าของความเป็น “คนไท” ที่เรารู้ว่า เมืองนี้อยู่ภาคเหนือของเวียดนาม เพราะหากเราติดตามตำนานแห่งชาติพันธุ์ไท ต้องบอกว่าไม่มีตำนานฉบับไหนไม่พูดถึงเมืองแกลง เมืองนานาชาติย้อยหนู เมืองน้ำเต่าปุง หรือแม้แต่การกล่าวถึงตำนาน 12 จุไท หรือ 16 จุไท ซึ่งทุกอย่างล้วนเป็นภาพหลอนทางประวัติศาสตร์ และเป็นสิ่งที่ถูกตั้งคำถามอย่างต่อเนื่อง เพราะนั่นคงจะเป็นคำสำคัญ หรือ Key words อันสำคัญยิ่งแห่งชาติพันธุ์ไท

จากเรื่องราวข้างต้น จึงเป็นตำนานให้เราต้องมาเรียนรู้ปฏิบัติการย้ายถิ่นของคนไท จากเหนือสู่ใต้ ภาพของเทือกเขาอัลไต จึงเป็นตำนานของจินตนาการ ที่ท้ายสุดก็คือมายาจินตนาการที่หลอกคนไทยมาร่วมศตวรรษนั่นเอง

อะไรคือมายาคตินิยมที่เกิดขึ้นในไทย

ในเรื่องนี้ต้องบอกว่ามันเป็นกระบวนการชาติ ที่เราพยายามค้นหาต้นเหง้าของความเป็นชาติ ดังนั้นทุกวิถีทางกับการที่จะเข้าใจและการที่จะได้เรียนรู้จึงเกิดขึ้นอย่างมีนัยยะจนท้ายที่สุดจินตนาการ เดินล้ำเส้นข้อเท็จจริงทางวิชาการแต่ประจวบเหมาะับสิ่งนี้ตอบคำถามชาติได้ ดังนั้นกระแสหลักของการเรียนรู้ ความเข้าใจความเป็นชาติถึงต้องเริ่มกันที่เทือกเขาอัลไต

จะอย่างไรก็ตาม ข้อสังเกต ข้อถกเถียงเชิงวิชาการก็ปรากฏอย่างต่อเนื่องจนท้ายที่สุดเมื่อประเทศไทยมีโครงการศึกษาคนไทยนอกประเทศไทย จึงทำให้เราได้ข้อมูลข้อเท็จจริงมากมายกับการเรียนรู้เรื่องราวความเป็น “คนไท” แต่จะอย่างไรก็ตามเรื่องราวต่างๆ นั้นก็ดูเป็นเพียงไฟไหม้ฟาง เพราะกระบวนการทางชาติพันธุ์ในสังคมนั้นมีน้อยมากเกินกว่าที่จะก่อให้เกิดผลกระทบในวงกว้าง ทั้งเชิงนโยบายและการเรียนรู้เรื่องราวทางชาติพันธุ์ ซึ่งนั่นคือฐานแห่งการกลายเป็นมายาคตินิยมที่เกิดขึ้นในสังคมไทย ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และจุดนี้เองจึงทำให้เราหลงในความเป็นชาติ มากกว่าที่จะเรียนรู้พัฒนาการของเผ่าพันธุ์มนุษย์ ซึ่งจะต่างจากชาติอื่นๆรอบๆบ้านเรา ที่เขาให้เกียรติและให้ความเชื่อมั่นในความหลากหลายหลากหลายทางชาติพันธุ์ ดังนั้นความเข้าใจและการอยู่ด้วยกันอย่างสันติสุขสงบจึงปรากฏขึ้น

อะไรคือความผิดพลาดในระบบการเรียนรู้ชาติพันธุ์

จะว่าไปแล้วปัญหาเชิงระบบกับความผิดพลาดในการเรียนรู้เรื่องที่เป็นที่มาของความเป็นเชื้อชาติเผ่าพันธุ์ไทย ก็อยู่ตรงที่ว่า วัตถุประสงค์แรกเราไปเรียนรู้เรื่องราวของชาติพันธุ์ผ่านกระบวนการชาตินิยม เพราะในเรื่องนี้ หากจะดูย้อนไปก่อนสมัยจอมพล ป.พิบูลย์สงคราม กระบวนการสร้างชาติ โดยอิงจินตนาการสูง ดังนั้นจึงไม่ต้องหวั่นวายอิงตำนานที่ผ่านจินตนาการจึงมีการผลิตขึ้นเพื่อตอบสนองนโยบาย ถึงกลับบางครั้งก็แยกกันไม่ออกระหว่างมายากับจินตนาการ

ดังนั้นยุคนี้เราจึงจะเป็นเพลงรักชาติ บทเรียนรักชาติ หรือแม้แต่ละครรักชาติ ก็เกิดอย่างมากมายในยุคนี้ จะอย่างไรก็ตามหากเรามองไปก่อนนั้น โดยเฉพาะในช่วงรัชกาลที่ 4 รัชกาล 5 กลับปรากฏว่าในสมัยนั้นการเรียนรู้เป็นการเรียนรู้เพื่อความอยากรู้ว่าสิ่งต่างๆ นั้นคืออะไร เป็นมาอย่างไรและสมัยดังกล่าวนั่นเองจึงเป็นจุดเริ่มของการเก็บข้อมูลเพื่อนบ้านจนกลายเป็นฐานให้เราได้เรียนรู้ ถึงแม้สมัยนั้นเราจะไม่รู้และไม่สนใจความเป็นชาติพันธุ์เลยก็ตาม

ถึงแม้ในยุคหลัง ที่นักวิชาการเรียนรู้เรื่องราวของมนุษย์ผ่านเครื่องมือที่เรียกว่าวิชามานุษยวิทยาเองก็ตาม แต่ก็ยังปรากฏว่า ความผิดพลาดก็มีปรากฏให้เห็น ไม่ว่าจะเป็นเพราะการหลงในความเป็นเชื้อชาติเผ่าพันธุ์ของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นการหลงในความเป็นวิชาการแต่ขาดความรู้พื้นฐานในเรื่องที่จะลงไปศึกษา โดยเฉพาะการไม่รู้ในภาษาของชาติพันธุ์นั้นๆ นั่นคืออันตรายอันใหญ่หลวงที่ปรากฏให้เห็นแล้ว ในวงวิชาการบ้านเรา

ดังนั้น กระบวนการที่จะก้าวผ่านปัญหาเหล่านั้น เราคงต้องมาทบทวนกันใหม่ ตั้งแต่วัตถุประสงค์ของเราว่า เราต้องการอะไรจริงๆ ในจิตวิทยาชาติพันธุ์ หลังจากนั้นค่อยตรวจสอบทั้งองค์ความรู้ในปัจจุบันของสังคมและของเราว่าวันนี้ มันอยู่ตรงไหน แล้วค่อยลงไปหาความต้องการแห่งตน แต่สิ่งสำคัญอีกประการที่เห็นแล้วเหนือล้ำกับนักวิชาการไทย ที่ขาดความรู้ในภาษานั้นๆ เพราะนั่นคือปัญหาความลึกซึ้งของการวิจัย ที่เราอาจเข้าไม่ถึงแก่นถึงแม้ว่าเราจะปกป้องตนเองว่า “ฉันมีนายภาษา”

ตัวอย่างมายาคติที่คนไทยไม่เปลี่ยนแปลง

หากท่านผู้อ่านเป็นคนที่สนใจและติดตามเรื่องของตำนาน และชาติพันธุ์ สิ่งหนึ่งที่เราจะเห็นและได้พบนั้นก็คือ ตำนานที่เป็นเรื่องเล่าสืบกันมาเมื่อครั้งอดีต ซึ่งในเรื่องนี้มัน

ก็คล้ายกับลายแทงที่มันเต็มไปด้วยกลยุทธ์ การหลอกล่อให้ผู้อ่านหลงเชื่อไปกับทั้งความจริงและความเท็จ แต่เป็นความเชื่อของอดีต ที่พยายามจะให้สืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น ดังนั้น สิ่งสำคัญในการศึกษาตำนานเราต้องอ่านเอาความคิด ความเชื่อของสังคมเป็นเบื้องต้น แล้วข้อเท็จจริงค่อยพิสูจน์กันต่อไป

ภาพประกอบที่ 1 ถนนทางเข้านานหินและตาน้ำปูน

ในเรื่องเมืองแถน (Muong Thanh) ซึ่งเป็นเมืองโบราณของคนไท ปัจจุบันอยู่ทางตอนเหนือของเวียดนาม แต่หากบอกว่าเมืองแถง หรือเมืองเตียนเบียนฟูก็คือเมืองเดียวกัน คนไทยเราอาจจะเข้าใจมากกว่า เพราะเราจะคุ้นชินกับประวัติศาสตร์ยุคใหม่ เมื่อครั้งที่ฝรั่งเศสเข้ามายึดครองอินโดจีน แต่ท้ายที่สุดฝรั่งก็พ่ายแพ้ต่อเวียดนามในที่สุด

เมืองโบราณกับชื่อสถานที่สำคัญๆ ที่เรารู้จักกันเห็นจะได้แก่ชื่อ เมืองแถน เมืองน่านน้อยอ้อยหนู เมืองเต้าปู้ เมืองหนองสามหมื่น เป็นอาทิ แต่ชื่อต่างๆ เหล่านี้

หากเราตามรอยอดีตเราจะเห็นว่าชื่อเมืองแกน นั้นยังพอเห็นและพอมีร่องรอยอดีต ซึ่งนั่นก็คือเมืองเดียนเบียนฟูในปัจจุบัน ส่วนเมืองน่าน้อยนั้น ยังปรากฏว่ามีเมืองที่ชื่อนี้ อยู่ห่างจากเมืองแกงไปราว 18 กม. แต่เมืองน่าน้อยไม่มีคำว่าอ้อยหนูต่อท้าย

ภาพประกอบที่ 2 บ่อน้ำบูน

ส่วนเมืองหนึ่งในตำนานที่กล่าวไว้ก็คือบ้านหนองสามหมื่น นั่นก็เป็นเมืองที่อยู่ห่างจากตัวเมืองไปทางด้านไต จาง (Tay Trang) ซึ่งเป็นด้านเวียดนาม ลาว ประมาณ 7 กม. ซึ่งชื่อและสถานที่ต่างๆ ที่เราไปนั้น หากเราเอามาตรฐานคนไทย ผสมกับมาตรฐานคนกิงหรือเวียดนามและคนไตดำ ที่อยู่ที่นั่นแล้ว ต้องบอกว่ามีคนละระบบคิดและการถ่ายทอดทั้งความหมายและเสียง

ภาพประกอบที่ 3 บ่อน้ำบุน บ้านตาปุง

ดังนั้นสำคัญที่สุดเราต้องเข้าใจทั้งความเป็นไต่ตาของเมืองแกลงให้ชัดร้อยเปอร์เซ็นต์ และยิ่งเรามีความสามารถเข้าใจภาษาเวียดนามอีก จะทำให้เราเข้าใจในเรื่องราวได้อย่างถูกต้องและชัดเจน ยกตัวอย่างง่ายๆ คือบริเวณกลางเมืองแกลง มีสายน้ำสายหนึ่งทอดยาวผ่านกลางตัวเมือง ภาษาเวียดนามเรียกว่าแม่น้ำโหลม (Song Rom) แต่เสียงที่คนไทดำออกเสียงนั้นจะเป็นน้ำยม (Nam Yom) ก็ลองๆ พิจารณาดูครับว่าจะเลือกที่จะเชื่ออะไร

ภาพประกอบที่ 4 ทางส่งน้ำเก่าเพื่อเลี้ยงคนในบ้านตาปung

ส่วนอีกเรื่องที่ ร้อยทั้งร้อยของคนไทย ประเทศไทย ที่ไปเมืองแกลง ส่วนใหญ่จะไปตามหาญาติพี่น้องร่วมเผ่าพงศ์พันธุ์ ดังนั้นจึงพกเอาความฝันจากเมืองไทยไปเกินร้อยถึงขนาดไปตามหา “ ผู้ไท ” ที่เมืองแกลงเอาเลยก็มี นอกจากนี้ สิ่งที่ต้องเข้าใจร่วมกันในเรื่องตำนาน เพราะเรื่องนี้ผู้เขียนสนใจและศึกษาการเขียนประวัติศาสตร์ หรือ Historiography หรือประวัติศาสตร์นิพนธ์ นั้นแหละครับ สิ่งที่เราเห็นก็คือความผิดพลาดในการตั้งคำถามและการถ่ายทอดภาษา จากสามภาษาคือภาษาไทย ประเทศไทย ภาษาไทดำ เมืองแกลง และภาษาเวียดนาม ซึ่งจะขอยกตัวอย่างกรณีบ้านเต่าปung หรือบ้านน้ำเต่าปung ในตำนานเมืองแกลงที่คนไทยเราสนใจ วันนี้หากเราจะไปถามหาบ้านน้ำเต่าปung คงไม่เห็น แต่หากถามหาบ้านตาปung (Ta Pung) ก็พอที่จะสืบสาวราวเรื่องได้ ยิ่งเมื่อเราเข้าไปไต่ถามคนไทดำบ้านตาปung ด้วยแล้ว เราจะเห็นการผูกเรื่องสองเรื่องเข้าด้วยกันนั่นก็คือเรื่องของ ตาปung และต้นหมากน้ำเต่า

เมื่อเราเข้าไปในชุมชนถามหา ต้นน้ำเต้าปู้งอยู่ไหน คำตอบเดียวกันที่ถ่ายทอดออกมาจากปากคนไทดำก็คือ สมัยอ้ายเฒ่ามีอยู่แต่มันถูกทำลายเมื่อคนกิง เข้ามาทำสะพาน และตัดถนนผ่านหมู่บ้านและได้ตัดต้นน้ำเต้าทั้งหมด และไม่หลงเหลืออะไรให้เห็นจะเห็นเพียงก้อนหินใหญ่ที่เชื่อว่าเคยมีต้นน้ำเต้าปู้งเกิดในครั้งอดีต

ภาพประกอบที่ 5 ทางส่งน้ำจากบ่อน้ำปู้ง

แต่สิ่งที่น่าสนใจก็คือ ชื่อบ้านนามเมืองที่เรียกว่าบ้านตาปู้ง (Ban Ta Pung) หากเราพอมีความรู้ภาษาไทดำและภาษาเวียดนาม จะเห็นความหมายที่ถูกซ่อนเอาไว้ เพราะคำว่า ตา ก็คือ ตา ส่วนคำว่าปู้ง ก็คือ บูน เพราะการออกเสียงของคนกิง จะไม่สามารถออกเสียง ป ปลาได้ จะออกเสียง บ ไปไม่เป็น ป ปลาทั้งหมด เช่นเมืองหินปูน ปกติก็คือเมืองหินปูน เป็นต้น

ภาพประกอบที่ 6 ด้านหลังคือบ่อน้ำบุน ชายผู้นี้คือผู้นำทาง

เมื่อมาพิจารณาเรื่องของบ้าน ตาปุง นั่นก็คือ บ้านตาบุน ซึ่งหมายถึง บ้านที่มีตาน้ำไหลออกมา หรือจะพูดสั้นๆ ก็คือ ตาบุน ชื่อบ้านนามเมืองลักษณะนี้ก็ยังคงปรากฏชื่อบ้านนามเมืองที่จังหวัดอุบลราชธานีในปัจจุบัน ดังนั้นหากพิจารณาเรื่องเล่าที่ชาวบ้านเล่าถึง ตาน้ำ ที่ผุดขึ้นในชุมชนกับกรณีน้ำเต่าปุง จึงน่าจะเป็นเรื่องที่ถูกผูกขึ้นมาใหม่เมื่อสังคมเริ่มสร้างบ้านแปงเมืองในสมัยต่อมา

ในเรื่องนี้ข้อที่น่าสังเกตก็คือ ทุกคนที่เล่าเรื่องบ้าน ตาปุง เรื่องเล่าจะถูกเริ่มที่ตาน้ำ เพราะน้ำคือสิ่งสำคัญในชีวิตของคนในเขตภูเขาสูง ดังนั้นการเกิดเมืองตาน้ำกับตำนานน้ำเต่าปุง จึงไม่ใช่ของแปลกที่เรื่องนี้จะถูกสร้างขึ้นมาเพื่อขยายผลทางอุดมการณ์แห่งชาติพันธุ์

ในการเรียนรู้เรื่องเมืองแกง - เมืองแกง ต้องรู้ 12 จุด

ในการที่จะเข้าใจในความเป็นเมืองแกง เราคงต้องเข้าใจก่อนว่าเมืองแกง

หรือเมืองแถนนั้น เป็นประหนึ่งชื่อกลาง ที่เราใช้เรียกศูนย์กลางของชาติพันธุ์ไท ที่อยู่ทางภาคเหนือของเวียดนามปัจจุบัน ซึ่งในความเป็นจริงแล้ว เมืองที่เรียกว่าเมืองแถน เมืองแถนนี้ จะมีเมืองเก่าในยุคเดียวกันอยู่ 16 เมืองใหญ่ หรือ 16 จุ ซึ่งเราจะรู้ในชื่อของ 16 จุไทนั่นเอง ในเมืองโบราณดังกล่าวนี้ ปัจจุบันจะอยู่ในเวียดนามเหนือทั้งสิ้น 12 จุไท และอยู่ในแผ่นดินจีนทางใต้อีก 4 จุไท ดังรายละเอียดจะได้แสดงต่อไป

เมืองในตำนานกับ 12 จุไท

ในเรื่องของการรับรู้คนไทยเรา เริ่มมาตั้งแต่ช่วงรัตนโกสินทร์ตอนต้น เป็นต้นมา โดยเฉพาะในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวฯ ที่ต้องเรียนรู้กระบวนการอย่างฝรั่งที่เข้ามาในภูมิภาค และจะส่งผลมากเมื่อถึงสมัยรัชกาลที่ 5 ที่พระองค์ท่านต้องให้เสนาบดี ได้บันทึกและเรียนรู้เรื่องราวของ เมืองแถน เมืองไร เมืองล่อ ผ่านชลยสงครามเมืองที่เป็นต้นแบบแห่งตำนานทั้ง 12 เมืองประกอบไปด้วย

1. เมืองล่อ (Muòng Lò)

เมืองล่อ (Muòng Lò) อำเภอวันเจิ้น มีพื้นที่ 1,245 ตารางกิโลเมตร ประชากร 18,370 คน ในนั้นคนไทยดำ 5,849 คน เมืองล่อ เกิดขึ้นเมื่อคนเผ่าไทยดำจากเมืองโอม (Muòng Òm) เมืองอ่าย (Muòng Ai) เคลื่อนย้ายมาตั้งรกรากแห่งภูมิสำเนา ดังนั้นคนไทยดำยังถือว่า ภาคตะวันตกเฉียงเหนือเวียดนาม (Tây Bắc) เป็นดินแดนของบรรพบุรุษของพวกเขา คนไทยดำมีประเพณีความเชื่อว่า หากคนไทยดำเสียชีวิต เขาต้องส่งวิญญาณผู้ตายขึ้นช่วงชั้นฟ้าไปอยู่กับบรรพบุรุษที่ตายแล้ว วิญญาณผู้ตายต้องถูกนำไปที่เมืองล่อ “บ้านเก่าเมืองเดิม” แท้จริงของเขา ที่นั่นวิญญาณผู้เสียชีวิตจะเข้าชมแผ่นดินถิ่นเกิดและเข้าไปในเขตป่าดงที่เรียกว่า “ดงควายฮ่า- Đòng quai ha” (ป่าควายตาย) หลังจากออกจาก “ดงควายฮ่า” วิญญาณจะปีนขึ้นภูเขาไปยังสถานที่ “น้ำตก - Nam tok tat” ไต่สะพานที่เรียกว่า “สะพานของคน สาบัก- cầu của người Xá bác” เมื่อผ่านไปได้แล้ว จึงเป็นอันว่าวิญญาณนั้นได้ไปสู่เวหาสวรรค์

ในเมื่อคราว เมืองล่อ ปรากฏตัวอยู่เขตอ่างกะทะหรือหุบเขา- lòng chảo ซึ่งถูกแบ่งออกเป็นสามเมืองเล็กๆ ได้แก่ 1. เมืองล่อหลวง ซึ่งถูกเลือกเป็นศูนย์กลางของเขตอ่างกะทะ 2. เมืองล่อจา เรียกสั้นๆ ว่า เมืองจา (Muong Cha) 3. เมืองล่อญา เรียกสั้นๆ ว่า เมืองหญ่า (Muong Gia) เพราะฉะนั้นจึงเรียกเมืองล่อว่า เมืองสามล่อ-

Mường Xam Lò และยังมีเมืองขนาดเล็กหลายเมืองขึ้นกับเขตอ่างกะทะ ได้แก่ เมืองหงเมืองฮั่ง

สมัยก่อน คนไทยในดินแดนนี้ยังคงมีประเพณีใช้ไม้ไผ่ลำต้นใหญ่ เจาะรูทำเป็นบันไดขึ้นชั้นบนเฮือน (บ้านยกพื้น) บันไดนั้นเรียกว่า “ไลแบ-*Lay bẻ*” แปลว่า บันไดแพะ มีกลอนกล่าวไว้ว่า “เมืองหงกายบันไดแพะ” ซึ่งบอกถึงลักษณะที่อยู่อาศัยของคนในภูมิภาคนี้ จนกระทั่ง ค.ศ.1435 ในหนังสือเล่มฮือเตียจี-*Du địa chí* ของ เหงียน ไตร-*Nguyễn Trãi* (คำ “*Cầu án*” โดย *Nguyễn Thiên Tích* ว่าได้เขียนไว้ว่า อำเภอเทรินเยียน-*Trần Yên* หมายถึงเมืองหง เมืองฮั่ง *Mường Hồng Mường Hàng* ในสมัยเก่า เมืองน้ำ-*Mương Nậm* เมืองปีว-*Muong PIU* ปัจจุบันคือตำบล เมืองบังหลา-*Thuởng Bảng La* ตำบลเมืองบุก-*Muong Puc* เมืองแม้ง-*Muong Mẻng* ปัจจุบันเป็นตำบลด้ายหลิก-*Đại Lịch* เมืองมิน-*Mường Min* ปัจจุบันเป็นตำบลหญ้าไห้อัย เมืองหล่ง-*Mường Lũng* ปัจจุบันเป็นตำบลตุไล่-*Tú Lệ* และทั้งหมดของชุมชนนี้ ปัจจุบันขึ้นกับอำเภอวันเงิน

เมืองลอ ยังมีชื่อเรียกว่า “วัน เงิน -*Văn Chấn*” แม้ว่าเขตเมืองลออาจนอนอยู่ในเขตเจาดัง-*Châu Đãng* สมัยของลี-*Lý* และ *Quy Hóa* สมัยของ เทริน-*Trần* แต่จนถึงปัจจุบันยังไม่มีเอกสารใดที่เขียนบันทึกเกี่ยวกับ “วันเงิน- *Văn Chấn*” เลย เมื่อปี ค.ศ. 1435 ในคำ “*Cầu án* “ โดย *Nguyen Thien Tich* บันทึกไว้ในหนังสือบันทึกเขตแดน-*Du địa chí* ของ เหงียน ไตร-*Nguyễn Trãi* ว่าเมืองวันเงิน-*Văn Chấn* เป็นตำบลที่อยู่ภายใต้กฎระเบียบของ กวีฮวา-*Quy Hóa* หรืออยู่ที่คำสั่งของ ฮึงฮวา-*Hung Hoá*)

ปัจจุบัน เมืองลอ ยังเป็นตัวเมืองของอำเภอเหี้ยโหละ- *Nghĩa Lộ* หรือเป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัด เอียนบาย-*Yên Bái* นอกจากคนเผ่าไทย ที่อำเภอวันเงินแล้ว ยังมีคนเผ่าตาว หมู มั่ง เมือง และกึ่ง ที่เมือง เหี้ยโหละ- *Nghĩa Lộ* ปัจจุบัน (ศูนย์กลางเมืองลอ) มีอนุสาวรีย์นักปฏิวัติ มีเขตอนุสรณ์สถานประธานโฮจิมินห์ มีพิพิธภัณฑ์ วันเงิน -*Văn Chấn* ห้วยน้ำพุร้อนที่หมู่บ้านทอผ้า ตลาดใจกลางเมือง จากฮานอยไปเมืองลอ เส้นทางยาวประมาณ 270 กม. (โดยรถยนต์) สามารถใช้สองเส้นทาง คือ เส้นทางถนนหมายเลข 2 (*quốc lộ số 2*) หรือใช้ถนนผ่านสะพาน จุงฮา- *Trung Hà* ผ่านจังหวัดฟูเถาะ- *Phú Thọ* ไปถึงควานฮุง- *Đoan Hùng* (ที่มีส้มโอที่อร่อยที่มีชื่อเสียง) เลี้ยวซ้าย แล้วตรงไปเมืองลอ จะมีป้ายบอกเส้นทาง เขียนว่า *Bản Cai, Túc Đán, Bảo Tao, Bản Hốc, Bản Cốc Lúa* ตัวเมืองเมืองลอปกคลุมทุ่งหญ้าเพียง (หุบเขา) ที่กว้างใหญ่ระดับสองของภาคตะวันตกเฉียง

เหนือเวียดนามทุ่งกุเพียงเมืองลอ มีเนื้อที่ 29.66 ตารางกิโลเมตร ประชากร 26,000 คน (2004) เมืองประกอบด้วยสี่อำเภอ และสามตำบล ได้แก่ อำเภอเมือง-Trung Tâm อำเภอ เติ่นอาน-Tân An อำเภอเกาเถียน-Cầu Thia อำเภอฟูจ่าง-Pú Trạng และ ตำบลเหิงย้ออัน-Nghĩa An ตำบลเหิงย้อเลีย-Nghĩa Lợi ตำบลเหิงยู่ก -Nghĩa Phúc มี 12 กลุ่มชาติพันธุ์ ที่อาศัยอยู่บนที่ดินนี้ ส่วนใหญ่เป็นคนเผ่าไทย และคนกึ่ง (44%) ส่วนที่เหลือเป็นเชื้อชาติไทย-Tày เมือง-Muong หนุ่ง-Nùng... ที่นี่เป็นเขตสภาพภูมิอากาศปานกลาง ภูมิประเทศค่อนข้างแบน มีแหล่งเก็บสำรองน้ำขนาดใหญ่ ทางหลวงหมายเลข 32 วิ่งผ่าน Nghĩa Lộ ไป Mù Cang Chải ขึ้นไป Lai Châu จาก Nghĩa Lộ ไปยังTram Tấu เพียง 30 กม.

ความเป็นมาของตัวเมือง Nghĩa Lộ ก่อตั้งขึ้นครั้งแรกเมื่อ 8 ตุลาคม 1971 บนพื้นฐานของตำบล Nghĩa Lộ และ อีกหมู่บ้านจำนวนหนึ่งของสามตำบล Nghĩa An Nghĩa Lợi Nghĩa Phúc และ อำเภอ Văn Chấn ตำบล Nghĩa Lộ ในเมื่อก่อนเป็นเมืองเอกของจังหวัด Nghĩa Lộ เมื่อ 8 มีนาคม 1967 เมืองแห่งเกษตรกรรม Nghĩa Lộ ถูกก่อตั้งขึ้นเป็นตำบลVăn Chấn

หลังจากที่ส่วนใหญ่ของจังหวัด Nghĩa Lộ รวมเข้ากับ Lào Cai และ Yên Bái เป็นจังหวัด Hoàng Liên Sơn(1975) เมื่อ 3 เมษายน 1978 Nghĩa Lộ กลายเป็นตัวเมืองของตำบล Văn Chấn เขตย่อยที่ 4, 5 และ 6 ของเมืองรวมเข้าสามตำบล Nghĩa An Nghĩa Lợi Nghĩa Phúc

20 กรกฎาคม 1991 ได้มีการจัดสร้างจังหวัดคืนใหม่อีกครั้ง จังหวัด Lào Cai และ Yên Bái ตัวเมือง Nghĩa Lộ ขึ้นกับจังหวัด Yên Bái

15 พฤษภาคม 1995 จัดตั้งตัวเมือง Nghĩa Lộ ขึ้นเป็นครั้งที่สองในพื้นที่ 8,785 ตารางกิโลเมตร รวมทั้ง 4 ตำบลใจกลางเมือง มี Trung Tâm Tân An Cầu Thia และ Pú Trạng ประชากร มี 15,925 คน อยู่ทางภาคเหนือของหุบเขา Muong Lò สุดโรแมนติคที่มีแม่น้ำเหีย- Thia เป็นลำธารขนาดใหญ่ในช่วงฤดูฝนลำธารที่สำคัญแห่งนี้ กว้างกว่าร้อยเมตร ภาษาท้องถิ่นThia มีความหมายว่าน้ำตา คนท้องถิ่นเล่าว่า เมื่อก่อนก็มีหญิงสาวชาวเขามีความรักกับหนุ่มชาวทุ่งราบ หนุ่มคนนั้นจากไปโดยไม่ตัวมา เธอตั้งอยู่คนเดียว เธอร้องไห้ร้องไห้น้ำตาไหลจนเป็นลำธาร Thia มาถึงเท่าทุกวันนี้

เพลงที่สาว ๆ เมืองลอ เหงียโหละชอบร้องมากคือเพลง อ้ายจะเข้าไป เหงียโหละ...” Anh có vào Nghĩa Lộ...แอ็งเกาะหว่าวเหงียโหละ...” บทกวีเนื้อเพลงของ

ฮวางแฮ้ง- Hoàng Hạnh ทำนองดนตรีของจิ่งลวาน-Trọng Loan

2. เมืองเตียน Mường Tiến/Mường So (Xo หรือ Chiến)

เมืองเตียน Mường Tiến/Mường So (Xo หรือ Chiến) อำเภอฟองโง-Phong Thổ มีพื้นที่ 1,677 ตารางกิโลเมตร ประชากร 94,304 คน คนเผ่าไทย 16,349 คน นี่คือเมืองหนึ่งที่ยังคงการปกครองเมืองรับรองว่าได้มีมาแต่ศตวรรษ ที่ 14 ชื่อว่าเมืองปากฟ้า “Mường Pác pha” (ปากสวรรค์) ศูนย์กลางของเจ้าเมืองตั้งอยู่ที่เมืองซอ-Mường Xo ซึ่งเป็นชื่อที่คนเผ่าไทยเรียกมาตั้งแต่แรกๆ เมื่อคนเผ่าไทยหลังไหลย้ายถิ่นลงมาอยู่

ตามที่นิทานชาวบ้านกล่าวว่า ที่เมืองซอ มักจะเกิดอุบัติเหตุฟ้าผ่าเป็นประจำ ตั้งแต่ในดินแดนนี้ปรากฏมีตำนานกรบมี “ฮ่อง” ในครอบครองมาเป็นผู้นำ ฟ้าผ่าเขาหลายครั้งแต่เขาไม่ตาย เพียงใบหน้าด้านหนึ่งของเขาเป็นสีดำ จึงได้สายนามว่า “ปู่ฟ้าหน้าดำ” (Pú pha nả đăm) เมื่อเมืองเตียน- Mường Tiến ปรากฏขึ้น ได้มีหลายเมืองเล็กๆ รวมเข้ากัน

เมืองเจียน- Mường Chiến หรือเมื่อเจียงฟุง- Chiêng Phung ยังมีชื่อเก่าในสมัยโบราณว่า กิ่งคว่าย- Kinh Khoái แต่รู้จักกันทั่วไปเพียงเล็กน้อย

ใน dư địa chí ของเหงวิ๋นจ้าย- Nguyễn Trãi (คำ “cẩn án” โดย Nguyễn Thiên Tích) ได้รับรองให้เมืองกวิ๋นจ้าย- châu Quỳnh Nhai เป็นเมืองเอกของรัฐเยินไต- phủ yên Tây และเป็นชื่อของเมืองเจียน- Mường Chiến ตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1435 เมื่อ Quỳnh Nhai ปรากฏตัวขึ้น Mường Chiến ก็ไม่ได้ขึ้นกับ Mường Tiến อีก

เมืองถาน- Mường Than เมืองคิม- Mường Khim เมืองกำง- Mường Cang ตั้งอยู่ในเขตลุ่มน้ำทุ่งกุเพียงหุบเขา ถานเอวียน- cánh đồng lòng chảo Than Yên

เมืองม้า- Mường Mả เรียกชื่อว่า เหลียงเทียน- Lương Tiễn เมืองสำต- Mường Sát เรียกอีกชื่อว่าเยืองกี๊- Dương Quy เมืองบอ- Mường Bo เรียกอีกชื่อว่า กามเตือง- Cam Đường ปัจจุบันเป็นดินแดนของจังหวัดฮวางเลียนเซิน-Hoàng Liên Sơn

เมืองคิม- Mường Kim เมืองท้าว- Mường Tháo (หรือเมืองขวา- Mường Khoá) ใน dư địa chí ของเหงวิ๋นจ้าย- Nguyễn Trãi (คำ “cẩn án” โดย Nguyễn Thiên Tích) ได้ลงนามให้เมืองวันบ้าน- châu Văn Bàn ขึ้นกับรัฐกวิ๋นจ้าว- phủ Quy Hoá ตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1435 เมื่อเมืองวันบ้าน ปรากฏตัวขึ้น เมืองคิม- Mường Kim เมืองท้าว-

Mường Tháo กลายเป็นเมืองเอกที่แยกออกจากเมืองเตียน- Mường Tién

ตามความคิดเห็น ของ เล กวี โดน- Lê Quý Đôn ได้เขียนภาษาท้องถิ่นใช้เมืองฟู โดยเขียนเป็นเครื่องหมาย Xo (คำว่า Thu อาจเป็นทับศัพท์ของคำว่า Xo)

เมืองเตียน- Mường Tién ยังมีชื่อว่า เจ้าเตียน- Châu Tién หรือ เจ้า เจี้ยว เต็น - Châu Chiêu Tấn บางทีชื่อว่าเจี้ยนเต็น- Chiêu Tấn บางทีชื่อนี้อาจได้มาจากต้นคำที่ว่าเจ้าเตียน ชื่อที่ว่าเจี้ยวเต็น- Chiêu Tấn ถูกบันทึกไว้ในหนังสือ ยื่อ เดีย จี- Du đia chí ของเหงี่ยนจ้าย- Nguyễn Trai (คำ “ cần án “ โดย Nguyễn Thiên Tích) ว่าเป็นเขตหนึ่งขึ้นกับรัฐเอียนไต- phủ Yên Tây ใน Hung Hoá ยุคตระกูลเหง้วน- Nguyễn ถึงตีตัก-Tự Đức

ในปี 1891 ฝรั่งเศสก่อตั้งจังหวัดลาบ กาย- Lào Cai ในนั้นมีส่วนของเขตเจี้ยว เต็นรวมอยู่ด้วย และผืนแผ่นดินส่วนนี้ยังเรียกว่าเขต เจี้ยว เต็น-Chiêu Tấn ณ ที่เมืองซอ- Mường Xo พวกเขาจะนำสิ่งอำนวยความสะดวกที่เรียกว่าตัวแทนและเรียกว่าตัวแทนฟองโถ-Phong Thỏ

ปี 1895 ฝรั่งเศสผู้ล่าอาณานิคมได้ตั้ง ฟองโถ- Phong Thỏ ให้เป็นเขตพิเศษอยู่ใน ด้าว เติน ลาย- Tân Lai แล้วจาก ปี ค.ศ.1909 ด้าว เติน ลาย ได้ขึ้นกับจังหวัด Lao Cai

ในปี 1909 ฝรั่งเศสตั้งเขต ถาน เอวียน- Than Uyén ถานเอวียนเป็นชื่อของหมู่บ้านขึ้นกับ เตือง กวี- Dương Quy เป็นเมืองหลวงของเขตเจี้ยว เต็น-Chiêu Tấn สมัยราชวงศ์เหงี่ยน- Nguyễn

ดังนั้น ในสมัยฝรั่งเศสปกครอง เมืองเตียน หรือเขตเจี้ยว เต็น ไม่มีอีกต่อไป แต่มีสองเขตเกิดขึ้นใหม่ได้แก่เขตเมืองซอ หรือฟองโถ และเมืองถาน หรือ ถาน เอวียน ปัจจุบันเมืองซอ หรือ อำเภอฟองโถ และเมืองถาน หรืออำเภอานเอวียนขึ้นกับจังหวัด-Lai Chau

Than Uyen เป็นดินแดนแห่งการพัฒนาระยะยาวของวัฒนธรรม Hoa Binh ของวัฒนธรรม ดงเขิน เมื่อมาถึงยุคราชวงศ์ ลี- Ly เมืองถานเอวียนขึ้นกับเมืองเตียน เจา ตัง- Tién Châu Đàng, ยุค เล- Lê ขึ้นกับเมือง เจี้ยวเต็น-Chiêu Tấn แคว้น อาน ไต- An Tây ต่อใส่ยุคฮิงฮวา- Hung Hoá, ยุคตีตัก- Tự Đức ยอมราชวงศ์เหงี่ยน- Nguyễn เมืองถานเอวียน- Than Uyénเป็นเขตเมืองเจี้ยวเต็น- Chiêu Tấn. เมื่อวันที่ 28 มิถุนายน 1909 ฝรั่งเศสตั้งเมืองถานเอวียนให้ขึ้นกับจังหวัด ลายเจา- Lai Châu.

กุมภาพันธ์ 1920 เมืองทานเอวียนไปขึ้นกับจังหวัดเยียนบาย-Yên Bái. หลังจากความสงบสุขได้รับการบูรณะในปี 1955 เมืองทานเอวียน เป็นเขตปกครองตนเองของชาวม้งและไทย (ภาคพื้นตะวันตกเฉียงเหนือ) ท้ายปี 1962 จัดตั้งขึ้นเป็นจังหวัดเหิงยี่ไล่-Nghĩa Lộ เมืองทานเอวียนจึงเป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดเหิงยี่ไล่- Nghĩa Lộ. เมื่อวันที่ 1 มีนาคม 1976 เมืองทานเอวียน ได้อำเภอหนึ่งของจังหวัด ฮวาง เลียน เซิน-Hoàng Liên Sơn (หลังจากการควบรวมของสามจังหวัดเป็นจังหวัดฮวาง เลียน เซิน-Lào Cai – Yên Bái – Nghĩa Lộ thành Hoàng Liên Sơn) ตั้งแต่เดือนตุลาคม 1991 เมืองทานเอวียนขึ้นกับจังหวัดลาวกาย. หลังจากที่แยกจังหวัดลายเจา ครั้งใหม่ในปี 1 มกราคม 2004 เมืองทานเอวียน ถูกแยกออกจากจังหวัด Lao Cai และกลายเป็นส่วนจังหวัด Lai Chau.

อนุสรณ์สถาน ภูเขา “กอ”- Khu Co เมื่อ 20 พฤศจิกายน 1886 ที่เมืองไล- Muồng Lay เมืองควา- Muồng Khoa ประชาชนท้องถิ่นเขาโกรธแค้น และรวมกันดักโจมตีพวกฝรั่งเศส ขณะที่พวกฝรั่งเศสเคลื่อนพลบุกเข้าอำเภอทานเอวียน อนุสรณ์สถานแห่งนี้ก็เป็นแหล่งเรียนรู้การเคลื่อนไหวต่อสู้อย่างกล้าหาญ ศึกษาเรียนรู้ความรักชาติด้วยความหลงใหลสูงส่ง เสริมสร้างจิตตานุภาพความหวัง อดทนกับความยากลำบาก กระตือรือร้นในการต่อต้านกับการรุกรานจากต่างประเทศของชนกลุ่มน้อยแห่งเมืองทานเอวียน อนุสรณ์สถาน ภูเขา “กอ”- Khu Co เป็นป้อมที่มีนันทนาการกองพันที่ 2 ที่เปิดทาง 279 ในสงครามชายแดนในปี 1979 ที่ยังมีหลายร่องรอยประวัติศาสตร์จากเมื่อคราวเปิดทางในครั้งนั้น (เปิดถนนอยู่บนหน้าผา) จากที่นี่สามารถสังเกตเห็นหุบเขาเมืองทานเกือบทั้งหมด (เมืองทานเป็นเขตหุบเขาใหญ่ที่ 3 ของภาคตะวันตกเฉียงเหนือเวียดนาม)

บ้านนากว้าง-Nà Khoàng (ตำบลเมืองคิม-Muồng Kim) หนึ่งในฐานกองโจรเวียดนามในช่วงเวลาต่อต้านฝรั่งเศส ปี 1950-1951 ประกอบส่วนในการตีปลดปล่อยทานเอวียนเมื่อ 15 ตุลาคม 1952 ... บ้าน ฮาง เจ บ่อ ตำบลเมืองทาน (คือเมืองฝูกทานในปัจจุบัน ที่ถูกยุบเพื่อขุดคันหินปูน) ถ้ำลึกลงไปใ้ในภูเขาที่อยู่ใกล้ลำธารยาว 750 กม. เป็นที่น่าประทับใจมากที่สุด อบอุ่นในฤดูหนาว เยือกเย็นในฤดูร้อน ยังมีปลาหลากหลาย ว่ายน้ำรอบๆ และยังมีหินย้อยจำนวนมากและเสมือนการลงนามในยืนยันคุณค่าความงาม

บ้านเลือด ตำบลเมืองคิม เป็นย่านสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ เป็นที่สร้างตั้งองค์คณะพรรคสาขาแรกซึ่งกลายเป็นองค์คณะพรรคจังหวัด Lai Chau ในปัจจุบัน

ได้เปรียบทางเศรษฐกิจของบ้านต่ายา-Tà Gia คือการท่องเที่ยวธรรมชาติ ขึ้นชื่อทางภูมิทัศน์ที่ต่ายามีถ้ำสวยงามมาก ภูเขาหินปูน อุดมสมบูรณ์ด้วยพืชพรรณพันธุ์ มีแม่น้ำสวยใสไหลเย็นประกอปกกับภูเขาป่าไม้เขียวอันช่วยให้ Tà Gia ก้าวหน้าได้เร็วไว ที่มีหมู่บ้านไทยโบราณที่เป็นบ้านยกพื้นเป็นเอกลักษณ์พิเศษ

3. บ้านเมืองเด็ก-Muờng Tấc

บ้านเมืองเด็ก-Muờng Tấc อำเภอฝูเอียน-Phù Yên มีพื้นที่ 1,236 ตารางกิโลเมตร ประชากร 95,957 คนไทย 28,640 คน จนถึงขณะนี้ยังไม่มีคำอธิบายเกี่ยวกับการกำเนิดเมือง Muờng Tấc แต่สามารถมั่นใจได้ว่าก่อนที่จะมีชนเผ่าไทยเข้ามาอยู่ได้มี Muờng Tấc อยู่แล้ว เมื่อมีไทยเข้ามาตั้งถิ่นที่เมืองลงจึงมีการประกวดไท่ผู้สีก(นักรบผู้ไท) จึงมีคำกล่าวไว้ว่า “เมืองเด็กเป็นเมืองนางแควมาอยู่จนเต่า” เมืองเด็กเป็นบ้านของผู้ไท ชาวถ้าเอาตามที่มีระยะเวลาที่มีสาขาคคนไทขาวในภาคเหนือของภาคตะวันตกเฉียงเหนือของเวียดนาม อย่างน้อยจากศตวรรษที่แปด ศูนย์กลางเมืองตั้งอยู่ในหุบเขาเขตลุ่มน้ำนี้เรียกว่า เมืองเด็ก หรือเวียงเด็ก(ปัจจุบันเรียกว่า บ้านเวียง)

Muờng Tấc ยังมีชื่อเรียกว่า ฝูเอียน-Phù Yên (ภูอาน) ชื่อภูเอียนปรากฏในสามก๊ก ตอนที่ชาติเวียดนามตกอยู่ใต้การปกครองของตระกูลเติน- nhà Tấn เตินปกครองเป็นปี “Kiến Hành” ที่ 3 แล้วเปลี่ยนเป็นการปกครองของ ตระกูลโง- nhà Ngô (271 ปี) อำเภอฝูเอียน(ภูอาน)ได้รับการรับรองให้ขึ้นกับเขตวุบิง- Vũ Bình ที่อาศัยอยู่ในเขต Vũ Bình ในเวลานั้นเรียกว่าคนยี่-Di และล่าว-Lão ในเขตนี้มีคนไทดำหรือไม่ ? ยังต้องค้นหาข้อมูลเพิ่มเติมถึงจะเป็นงานวิจัยยืนยันใหม่จึงจะชัดเจนได้ ปี 1435 (Đu địa chí của Nguyễn Trãi (lời “câu án” Nguyễn Thiên Tích) ประกาศชื่อว่าภูฮวา- Phù Hoa ขึ้นกับยาสึง-phủ Gia Hưng ในฮึงฮวา “Ming Mệnh” ที่ 19 (1838) ชื่อเดิมคือภูเอียน ปัจจุบันเมืองเด็ก ยังเรียกกันว่าเมืองภูเอียน จังหวัดเขินลา

หัวเมืองเด็กในเมื่อก่อนรวมมีเมืองเล็กๆ ได้แก่ เมืองบัว เมืองมวง เมืองยอ เมืองกลาง (ปัจจุบันยังเรียกชื่อเดิม ซึ่งขึ้นกับอำเภอภูเอียน) เมืองกุก เมืองอาต(เขตทุกุก) เมืองตง เมืองตัน (เขตลายตง) เมืองเวิน เมืองแวง (อาจใช่เขตเขวินคาย) ปัจจุบันเป็นเขตของเผ่าเมืองขึ้นกับจังหวัด วังฝู- Vĩnh Phú

สถานที่ทางภูมิศาสตร์อำเภอเมืองภูเอียนอยู่ทางทิศตะวันออกของ Son La ห่างจากเมืองเซินลา 130 กิโลเมตร และ ไกลจากฮานอย ไปทางทิศตะวันตกประมาณ 170 กม. ทิศตะวันตกของเมืองภูเอียนติดกับอำเภอบักเยียน-Bắc Yên ทิศใต้ติดกับอำเภอหมกเจ้า-Mộc Châu ตะวันออกเฉียงใต้ติดกับอำเภอดาบัก-Bà Bắc จังหวัด ฮวาบิ่ง - Hòa Bình ทิศตะวันออกติดกับอำเภอแ่งเซิน จังหวัดฟุห์อ-Phu Tho ทิศเหนือของอำเภอวันเจิน จังหวัดเอียนบาย เมืองภูเอียนอยู่ตรงกลางหุบเขาเมืองเด็ก

พื้นที่อำเภอมี 1,227 ตารางกิโลเมตร จำนวนประชากร 96,000 (2,004) ส่วนใหญ่เป็นคนไทยขาวและไทยเมือง อำเภอหลี- Huyện Lỵ เป็นเมืองเอกของภูเอียน ตั้งอยู่บนทางหลวงหมายเลข 37 ไปยังเมือง Son La ประมาณ 126 กม.ทางทิศตะวันออก ถนนหลักของจังหวัดเลขที่ 113 ปัจจุบันเป็นทางหลวงแห่งชาติเลขที่ 37 ตามทิศตะวันตก ไปอำเภอ Bac เอียน ไปตามทางหลวงแห่งชาติเลขที่ 32 ตามทิศตะวันออกไปอำเภอ Thanh Sơn (Phú Thọ)

4. เมืองซ้าง-Muờng Xang

เมืองซ้าง-Muờng Xang ตำบล Moc Chau พื้นที่ 2,046 ตารางกิโลเมตร ประชากร 882,077 คนเผ่าไทยดำ 482,985 คนท้องถิ่นยังเรียกว่าเมืองหมอก เมืองหมอก หมายถึง เมืองที่ปกคลุมด้วยเมฆหรือหมอก ชื่อ “เมืองซ้าง” ปรากฏในตำนานของพระธรรมเกี่ยวกับการเคลื่อนย้ายที่ยิ่งใหญ่ของคนไทยขาว จากประเทศลาวมาตั้งถิ่นฐาน “เมืองซ้าง” เป็นชื่อที่ออกเสียงเพี้ยนจากคำว่า เมืองซาง-“Muờng Khang” ซาง-Khang มีความหมายว่า “เหล็ก หรือ ซาง” มีเรื่องเล่าว่า เมื่อขุนพล หรือ เจ้าพระยาจากลาวล้านซ้างนำประชาชนย้ายมาอยู่อาศัย ณ แห่งนี้ ระหว่างการเดินทางได้ให้กำเนิดบุตรชาย ตลอดสามปีแรกหลังเกิด เด็กชายคนนี้ไม่ยอมรับประทานอาหาร ไม่นอน ไม่พูด เอาแต่นั่งร้องไห้ เจ้าพระยาผู้เป็นบิดาสุดแสนเป็นห่วง แต่ละวันได้จัดหาอาหารอย่างอร่อยให้เขาเลือกว่า เขาจะเลือกทานอะไร เด็กนั้นไม่เลือกอาหารที่บิดาเสนอให้เลือก แต่เขากับซึ่มมือไปที่มิดไถที่ทำด้วยเหล็ก พ่อของเขาก็จำต้องถอดมิดไถนั้นให้กับบุตร ดูเหมือนว่าเด็กหน้าตาสดชื่น และกตัญญูกินเหล็กมิดไถอย่างเอร็ดอร่อย ทันใดนั้นเด็กคนนั้นโตขึ้นเหมือนลูกโป่งโดนเป่า เขาโตเป็นชายหนุ่มหน้าตาดีทันที เจ้าพระยาผู้เป็นบิดาจึงใส่ชื่อบุตรว่า “ยอดคำ- Nhot Cầm” เพื่อเป็นการเฉลิมฉลองเจ้ายอดคำ เมื่อพวกเขาเคลื่อนย้ายมาถึงที่แห่งใหม่ ตั้งเป็น

ที่อยู่อาศัยโดยถาวรแล้ว พวกเขาจึงใส่ชื่อบ้านของพวกเขาเป็น “เมืองขาง-“Mường Khang”” และหลังจากมาพวกฝรั่งเศสเข้ามาปกครอง เรียกคำว่าขางเพี้ยนเป็นซ่าง เมืองขางกลายเป็นเมืองซ่าง

ศูนย์กลางเจ้าเมืองตั้งอยู่ในเมืองซ่าง เมืองที่มีภูเขา ชื่อว่า “Pha Khi Sut” (ภูเขาขี้สูต) และวัดหง- Vät Hông และที่นี้เกี่ยวข้องกับการที่บรรพบุรุษชาวไทยอพยพมาจากลาว เมื่อการปรากฏตัวของเมืองซ่าง ที่ดินซึ่งเป็นที่กว้างมารวมทั้งเมือง เล็กๆ (เข้าใจว่าเมือง หมายถึงหมู่บ้าน) เช่นเมืองเซียงกี้ (ปัจจุบันขึ้นกับเมืองDa Bac - Hoa Binh Province) เมืองแอต-Mường Ét เซียงค้อ- Xiêng Khỏ ขณะนี้ตั้งอยู่ในจังหวัดหัวพัน ประเทศลาว) ส่วนเมืองเซียงตี้ เซียงบาน หรือตุนั่ง ผัวเฒ่า เซียงกาง เซียงแวง เซวีญญา (ปัจจุบันเป็นดินแดนแห่ง อำเภอมoc Chau) เมืองซ่างยังมีชื่อที่เรียกว่า Moc Chau แม้ว่า Moc Chau จะอยู่ภายใต้เขตทางหลวง ดายาง- Đà Giang ในสมัยของเทริน – Trăn แต่ชื่อของ Moc Chau ได้รับการบันทึกไว้ในสมุด ยื่อ เคย จี-du địa chí ของ เหงียน ทราย- Nguyễn Trãi ในยุค เลเซอ- Lê sơ

ความหมายชื่อของ Moc Chau มีสองความคิด ชื่อที่หนึ่ง มาจากความไทยด้ามาจากชื่อ “เมือง หมอก” ประการที่สองอาจจะเป็นชื่อบอกพื้นที่ที่มีไม้เมาะะ (แผ่นดินเปียก) เพราะตามที่แท้จริง Moc Chau มีชื่อเสียงด้านไม้ที่มีค่า ในปีเถี่ยวบิ่ง- Thiệu Binh แรกของสมัยของเล ไท ต่ง - Lê Thái Tông (1434) ศาลได้รับการยอมรับขอบเขตดินแดนเทียบเท่ากับที่ดินใน Moc Chau (เมืองซ่าง) เมื่อมาในสมัยของ แก่งฮิ่ง- Cảnh Hưng ที่ 36 และสมัยของเลเทียนต่ง- Lê Hién Tông (1775) พระราชา จริง - Trịnh เห็นที่ดินกว้างเกินไป พื้นที่งเกิดบาดหมางกันถึงต้องแบ่งที่ออกเป็นสามแดนเมือง - ba châu คือ ดาบัก- Đà Bắc (เมื่อเทียบกับที่ดินเมืองซ่างเดิม ก็คือ เมืองเซียงกี้) ม้านาม หรือน้ำม้าไต้ (เทียบกับที่ดินเมืองซ่างเดิมนั้นคือเมืองแอต เซียงค้อ และ Moc Chau ปัจจุบันเมืองซ่างยังเป็นอำเภอ Moc Chau จังหวัด Son La

5. เมืองหวาด อำเภอยีเยินเจ้า

เมืองหวาด อำเภอยีเยินเจ้า มีพื้นที่ 867 ตารางกิโลเมตร ประชากร 57,160 คน รวมทั้งคนไทยด้า 30,570 คน เกี่ยวกับเมืองหวาด

เมื่อพูดถึงการปรากฏตัวของเมืองหวาด ปัจจุบันมีความคิดว่ามันเป็นคำที่สะกดผิดชื่อของคำว่า “วัด” คนไทยดำเรียกศาสนาพุทธ “วัด” คนถิ่นเมือง “Vät” คือชุมชนศาสนาพุทธในลาวย้ายมาอยู่อาศัย ฉะนั้นจึงตั้งชื่อที่อยู่อาศัยของเขาเองว่าเมืองหวาด-Muòng Vät (Vät) แล้วยังมีความคิดชี้ให้เห็นว่า เพราะพวกผู้ชายในแดนเมืองนี้มีนิสัยสวมเสื้อรักแร้ขาด แต่เสื้อที่รักแร้ขาดจะมีแผ่นผ้ารองชั้นในด้านหน้าของเสื้อ คนไทยดำเรียกแผ่นผ้ารองชั้นในนั้นว่า “Vät” ฉะนั้นจึงเรียกหมู่บ้านนั้นว่า เมือง “Vät”(?)

ศูนย์กลางเมือง “Vät” ตั้งที่เชียงคอง-Chiêng Khoong ฉะนั้นเมือง “Vät” ยังมีชื่อเรียกว่า Chiêng Khoong ในช่วงศตวรรษที่16 เมือง “Vät” ยังมีชื่อเรียกว่า เมือง พาวี- Muòng Phạ Vi เมืองหวาด ประกอบด้วยเมืองขนาดเล็ก เชียงตง-Xieng Dong เชียงช้าง เมืองควา-Muong Khoa เมืองลิ้ม- Muòng Lym เมืองอ้าย- Muòng Ai ปัจจุบันเมืองเหล่านี้ขึ้นกับพื้นที่อำเภอเอียนเจ้า- Yên Châu

สมัยราชวงศ์เจิ่น-Trần เรียกเมือง “Vät” ว่า เมืองเวียด-Muòng Việt (เวียดคือการออกเสียงของคำว่า Vät) สมัยตระกูลเล- Lê เรียกเมือง “Vät” เวียดเจ้า สมัยตระกูลเหงียนปีมินห์เหม็ง-năm Minh Mệnh ที่ 3 (1822) เปลี่ยนเวียดเจ้าเป็นเอียนเจ้า ปัจจุบันยังคงเรียกเมือง “Vät” อำเภอเอียนเจ้า จังหวัด Son La

Mộc Châu ทั้งอำเภอมีกว่า 15,000 คน พื้นที่ 2,025.1 ตารางกิโลเมตร ในอัตราส่วน 69 คนต่อตารางกิโลเมตร

ภาคเหนือของภูเอียนล้อมรอบด้วยแม่น้ำดา-sông dà พรมแดนตะวันตกเฉียงเหนือของภูเอียนติดกับอำเภอบักเอียน และอำเภอเอียนเจ้า ตะวันตกเฉียงใต้ของภูเอียนติดกับจังหวัดหัวพัน ส.ป.ป.ลาว ใต้ติดกับจังหวัดThanh Hoa ทิศตะวันออกเฉียงใต้ติดกับจังหวัด Hoa Binh

ด้านวัฒนธรรม Moc Chau มี 12 กลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ร่วมกัน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นไทยดำ 33% ม้ง 18% kinh (แกว) 15% นอกนั้นมีลาว จีน ขมุ เยา ไต อาหารไทยดำมีหลายอย่างที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว มีงานเทศกาลอาหารประจำทุกปี (Hoa Ban, Hết CHá) ประเพณีปลูกพืชไร่ฝนจะถูกจัดขึ้นในฤดูใบไม้ผลิโดยมีความปรารถนาให้ได้รับผลผลิตมากมาย ระหว่าง 30 สิงหาคม - 2 กันยายน ของทุกปี อำเภอมีการจัดงานเทศกาลวัฒนธรรมประจำปี จัดขึ้นสำหรับชาวม้งจากจังหวัดทางภาคเหนือรวมทั้งตัวเมือง Moc Chau วันงานเทศกาลวัฒนธรรมนี้เป็นโอกาสสำหรับคู่หนุ่มสาวชาวม้งใกล้ชิด เรียนรู้ และเข้าใจซึ่งกัน

การเดินทางท่องเที่ยว Moc Chau เป็นพื้นที่ภูเขาราบสูง ที่กว้างขวางและสวยงามที่สุดของภาคเหนือ สภาพภูมิอากาศเป็นแบบมรสุมเย็น จุดท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง เช่น ถ้ำ Hang Doi ดงไม้สน (ไม้โล่งโล่ง) แต่ละปีเขตพื้นที่ได้ต้อนรับนักท่องเที่ยวนับแสนคนไปเยี่ยมชมและพักผ่อน ศักยภาพด้านทุนของอำเภอยังไม่สอดคล้องกับความต้องการ แต่อำเภอประสบความสำเร็จในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ Moc Chau หน่วยงานที่รับผิดชอบในการส่งเสริมและพัฒนาท่องเที่ยวชนบทใน Moc Chau คือสำนักงานบริหารการท่องเที่ยวระดับอำเภอตั้งอยู่สำนักงานที่ว่าการเก่าของอำเภอ Moc Chau ติดกับหอวัฒนธรรมประจำอำเภอ Moc Chau

6. เมืองมัวะ- Mường Mụa

เมืองมัวะ- Mường Mụa ตำบลมายเขิน-Mai Sơn มีพื้นที่: 1,435 ตารางกิโลเมตร ประชากร: 112,502 คน ในนั้นมีคนไทยดำ 62,525 คน ได้มีการกล่าวถึงในมหากาพย์เกี่ยวกับไตผู้เลิก-Tây Pú Xóc สมัยกลางเจียง- Lạng Chuong ได้นำชนเผ่าไทยดำมาจากเมืองล่อซิ่นไปยังเมืองแฉง (ศตวรรษที่ 12)

ชื่อเมืองมัวะ เป็นชื่อที่เพี้ยนมาจากคำว่า เมือง”ปุ๊วะ- Pụa” เป็นชื่อที่คนไทยดำเรียกคนซิงมุน- người Xinh Mun ซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์แรกที่มาอยู่ภาคตะวันตกเฉียงเหนือ-Tây Bắc ภาษาของพวกเขาเป็นระบบภาษามอญเขมร(Môn- Khơ me) ก่อนที่จะมีคนไทยดำมาอยู่ใน Muong Mun ชาติพันธุ์ Xinh Mun ได้อยู่อาศัยก่อนอย่างหนาแน่นพอสมควร พวกเขาเป็นหัวหน้า คือ ขุนกำ- Khun Cầm ในรูปการปกครอง เมืองมัวะได้แยกออกจากเมืองหม่วย-Muòng Muỏi และเมืองหลา- Muòng La อย่างเป็นทางการในสมัยของ หอยเมือง - Nho Muong (ร่วมสมัยของ เล ตี้ก เตือง- Lê Tương Dục 1504-1516)

ศูนย์กลางเมืองมัวะเรียกว่าเซียงยอง- Chiêng Dong ฉะนั้นเมืองมัวะยังถูกเรียกว่าเซียงยอง- Chiêng Dong เมืองมัวะ- Mường Mụa ยังมีเมืองเล็กกรรมอยู่ด้วยได้แก่เมืองฮุ่ง- Muòng Hung หรือ เซียงกัต ลอ ตี- Chiêng Cát Lò Ti เซียงกาง- Chiêng Cang ปัจจุบันได้รวมเข้ากับอำเภอ- sòng Mã (เป็นตำบลที่จัดตั้งขึ้นใหม่เมื่อภาคตะวันตกเฉียงเหนือรับการตั้งให้เป็นเขตปกครองตนเอง 5 กรกฎาคม 1955) เมืองแจง- Muòng Chanh หรือเซียงแควน-Chiêng Quen เมืองบอน-Muòng Bon เมืองหมั้น-Muòng Mẩn ตอนนี้เป็นเขตพื้นที่ที่ขึ้นกับอำเภอมายเขิน- huyện Mai Sơn

เมืองมัวะยังถูกเรียกว่า มายเซ็น-Mai Son เป็นชื่อที่ตั้งขึ้นในสมัย เล มาด กวาง-Lê Mạt khoáng ยุคจริงซิม-Trình Sâm (1767-1782) ฮวง บิง จิ่ง- Hoàng Binh Chinh อดีตผู้อำนวยการ “ดง ซือ ฮัว-dông xú Hung Hoá” เขียนไว้ในหนังสือของเขา “ฮึงฮัวซือฟองโล” ในช่วงต้นของ เลแกงฮึง- Lê Cảnh Hưng พระเจ้าจิงซิม จองเอาที่ดินขนาดใหญ่เกินไปยากที่จะควบคุม เลยแบ่งเป็นสามแดนเมือง ได้แก่ เซินลา มายเซ็น และ เตวินยาว (Son La, Mai Son, Tuân Giáo) ดังนั้น จนศตวรรษที่สิบแปด มายเซ็นจึงได้รับรองเป็นอำเภอ

ความหมายของชื่อ มายเซ็น ปัจจุบันยังมีความคิดว่า ในเมื่อก่อน จุดใจกลางของ มายเซ็น เป็นป่าไม้ “มาย-mai (ซากุระ)” ฤดูใบไม้ผลิ ดอกมาย บานเป็นสีขาวทั่วภูเขา ฉากภาพนั้นอาจเป็นแรงบันดาลใจเมืองนี้เต็มไปด้วยบทกวีออกชื่อแดนมายเซ็น-Mai Son (Núi m-ภูเขาในฝัน)ทุกวันนี้ เมืองมัวะยังเป็นชื่ออำเภอมายเซ็น จังหวัดเซินลา

สถานที่ทางภูมิศาสตร์ ทิศเหนือของมายเซ็นติดกับเทวินเจ้า-Thuận Châu เมืองเอกของจังหวัดเซินลาคือเมืองหลา-Muòng La ภาคตะวันออกติดกับอำเภอบักเยียนเยียนเจ้า-Bắc Yên Yên Châu ชายแดนตะวันตกติดกับอำเภอ-Sông Mã ทิศใต้ติดกับจังหวัดหัวพัน สปป.ลาว ยาว 8 กม.

7. เมืองหลา-Muòng La

เมืองหลา-Muòng La พื้นที่ 1,421 ตารางกิโลเมตร ประชากร 67,294 คน ในนั้นมีไทยดำ 8,969 คน ชื่อเมือง ลา ปรากฏตัวขึ้นจากศตวรรษที่ 12 มันเป็นชื่อตรงกันกับชื่อของเมืองลอ บางทีชื่อหัวเมืองนี้โตดำตั้งขึ้นเพื่อสร้างความทรงจำถึงแดนเมืองเมืองลอแดนแห่งบรรพบุรุษของพวกเขา ตามตำนานกล่าวขานของคน เมืองลา กล่าวว่า เมื่อผู้ใหญ่บ้านLang Chuong นำคนไทยดำมาถึง เมืองลา พวกเขาได้สร้างหอที่ศูนย์กลางเมือง เพื่อเช่นไหว้บูชาบรรพบุรุษของพวกเขา(ขุนนางของพวกเขา) ฉะนั้น จุดศูนย์กลางที่สร้างหอเช่นไหว้นั้นคือบ้านไฮ่ “hài” ปัจจุบัน แน่นนอนว่าเป็นบ้านไฮ่ที่ขึ้นกับตำบล เชียงอาน อำเภอเมืองลา ในยุคนั้น เพราะบ้าน ไฮ่ เป็นจุดศูนย์กลางของหัวเมือง จึงเรียกว่า “Viêng hài - เวียงไฮ่”

ศูนย์กลางหัวเมืองไฮ่ เชียงอาน เพราะฉะนั้นจึงเรียกหัวเมืองว่า Chiêng An เมืองเล็กต่างๆ ที่ขึ้นกับเมืองนี้มี เมืองจ่าย-Muòng Trai หรือ Chiêng Nghiêm เมืองปู่-

Mường Bú หรือ Chiềng Biền เมืองจุม-Mường Chùm เมืองเจียน-Mường Chiến ตามที่ “Quám tổ mường” สันนิษฐานว่า ประมาณศตวรรษ 15 หลัง ตา เงิน-Ta Ngán ที่เมืองลา-Mường La ซึ่งมี ดวงคำ-Duòng Căm เป็นผู้นำ Mường La เริ่มแพร่ขยายเติบโต จนระหว่างศตวรรษ 17 เป็นช่วงเวลาของ บุญแปง-Bun Pànhg เป็นผู้นำได้แยก Mường La ออกจากเมืองม่วย-Mường Muội เมืองลาเป็นหัวเมืองใหญ่เข้มแข็ง เข้าสู่ศตวรรษ 18 ยุคของ บุญแปง-Bun Phanhg เป็นผู้นำ Mường La ได้กลายเป็นหัวเมืองที่มีอิทธิพลไปทั่วแดนเมือง “16 หัวเมืองของไทดำ”

ยุคของ เลมมาต- Lê mặt จิงเซิม- Trinh Sâm จึงตั้งเมืองลาเป็นหัวเมืองศตวรรษ 18 นั้นเองที่สำนักราชวงศ์ ก็ได้รับรอง เมืองลา เป็นเมืองที่แยกออกจากอิทธิพลของเมืองม่วย-Mường Muội (Thuận Châu-เถวินเจ้า)

เมืองลา ลักษณะโดยทั่วไปของเมืองลา เป็นภูเขาของเขินลา ไกลจากตัวเมืองเขินลา 41 กม. ไปทางทิศตะวันออก ทิศตะวันออกติดกับเขินบ้ายและตะวันออกเฉียงเหนือติดกับอำเภอบักเขินของจังหวัด เขินลาทิศตะวันออกติดกับเขินบ้าย และ ตะวันออกเฉียงเหนือติดกับอำเภอบักเขินของจังหวัด เขินลา ทิศตะวันตกติดกับกว๋ิงยาย Quynh Nhai และตะวันตกเฉียงใต้ติดกับอำเภอกเวินเจ้า-Thuận Châu ทิศใต้ติดกับอำเภอมายเซินและตัวเมืองเขินลา

การปกครองอำเภอมี 16 ตำบล บริหาร อีตองง-It Ong เชียงฮาว-Chiềng Hoa, ตาปู่-Ta Bú, เมืองจุม-Mường Chùm, เชียงसान-Chiềng San, น้ำป่า-Nậm Păm, พีตอง-Pi Toong, เมืองปู่-Mường Bú, หัวจาย-Hua Trai, เชียงลาว-Chiềng Lao, น้ำโยน-Nậm Giôn, เมืองจาย-Mường Trai, เชียงนงมัน-Chiềng Muôn, เชียงเิน-Chiềng Ân, เชียงกง-Chiềng Công, งอกเจียน-Ngọc Chiến.

จำนวนประชากรหัวอำเภอคือ 85,974 คน มี 16,449 ครัวเรือน ประกอบด้วย 6 กลุ่มชาติพันธุ์ ได้แก่ กลุ่มชาติพันธุ์ไทยดำ 63.21%, ม้ง 16.98% Kinh-กิง (แก้ว) 12.65%, ลาสา-La Ha 5.91%, ค่าง-Kháng 0.93%, ขมุ-Khơ Mú 0.32%.

8. เมืองม่วย-Mường Muội

เมืองม่วย-Mường Muội ตำบลเถวินเจ้า มีพื้นที่ 1,804.4 ตารางกิโลเมตร ประชากร 147,104 คน รวมทั้งไทยดำ 113,143 คน (1999)

ปัจจุบันแม้ว่าจะยังไม่ทราบความหมายของชื่อเมืองม้วย แต่สามารถพูดได้อย่างแน่นอนว่า เมืองม้วยปรากฏและมีชื่อเสียงพร้อมกันกับ ลางเจื่อง-Lang Chuong ที่นำคนไทยค้าขายจากเมืองลามาตั้งถิ่นฐานที่เมืองม้วย (ศตวรรษที่ 12) ตั้งแต่ศตวรรษที่ 13 เมืองม้วยกลายเป็นตัวเมืองของอำเภอ (châu muông) เวลานั้น ขุนนางหรือผู้นำชาติพันธุ์เผ่าไทดำก็ได้หนีจากศูนย์กลางเมืองแถง- Muông Thanh ลงมาอยู่เมืองม้วยด้วย ศตวรรษที่ 14 เมืองม้วยกลายเป็นศูนย์กลางของคนไทดำในภาคตะวันตกโดยทั่วไป ศูนย์กลางเมืองม้วยคือเชียงลี-Chiêng Ly (หรือยังเรียกว่า เชียงพา) เมืองเล็กเมืองน้อยที่อยู่ใต้การปกครองของเมืองม้วยมี เมืองชาย-Muông Sại หรือเชียงม่วน-Chiêng Muôn, น้ำเพียง-Muông Piêng หรือเชียงขวาง-Chiêng Khoang, เชียงเป็ก-Chiêng Pắc, เมืองอี-Muông É หรือเชียงแวง Chiêng Ve ทั้งหมดนี้ ปัจจุบันขึ้นกับอำเภอเถินเจ้า-Thuận Châu ส่วนเมืองเหลิม-Muông Lâm แยกไปอยู่อำเภอน้ำม้า-huyện Sông Mã ตั้งแต่ 7 พฤษภาคม 1955 หลังประกาศภาคตะวันตกเฉียงเหนือเป็นเขตปกครองตนเอง- khu tự trị Tây Bắc

เมืองม้วย-Muông Muối ยังมีชื่อเรียกว่า เถินเจ้า-Thuận Châu ชื่อThuận Châu ปรากฏตัวในยุค Lê แต่ดินแดน Muông Muối อาจได้รับการรับรองในสมัย châu Lâm Tây ของ ตระกูล Lý สมัย Trần เรียกว่าโม้ยเจ้า-Mỗi Châu (ออกเสียง ม้วย-Muối เป็นโม้ย-Mỗi) ในหนังสือของ Nguyễn Trãi (คำ “cẩn án” ของ Nguyễn Thiên Tích) ได้เขียนรับรองชื่อ Thuận Châu ซึ่งมีความหมายว่า ผู้นำ-tù trưởng เพราะที่นี้ตั้งกษัตริย์ขึ้นปกครองตั้งแต่แรก ฉะนั้น ชื่อว่าเถินเจ้า-Thuận châu ตั้งขึ้นในปี 1435 ปัจจุบัน Muông Muối ยังเป็นอำเภอ Thuận Châu จังหวัด Sơn La.

อำเภอ Thuận châu มีพื้นที่ 153,507.24 เอเคอร์ (เฮกเตอร์) และมีประชากรอาศัยอยู่133,802 คน

ประวัติและพัฒนาการ คนท้องถิ่นเรียกThuận châu ว่า เมืองม้วย-Muông Muối Thuận châu คือผืนแผ่นดินที่มีมนุษย์มาอาศัยอยู่ทำมาหากินตามถ้ำ ตามแม่น้ำมาแต่ยุคหินใหม่ ซึ่งยังมีร่องรอยที่อยู่อาศัย วัตถุเครื่องมือล่าสัตว์ ของคนโบราณในแผ่นดิน Thuận Châu พิสูจน์ให้เห็นว่าสถานที่นี้ได้มีมนุษย์โบราณเคยอยู่มาก่อน ช่วงเวลาที่อยู่ภายใต้ระบอบการปกครองของฝรั่งเศส Thuận Châu ต้องอยู่ภายใต้การควบคุมของทหารฝรั่งเศส ปี1895 Thuận Châu ขึ้นกับจังหวัดหว่านบุ-Vạn Bù (แยกออกจาก Hưng Hoá) ปี 1904 จังหวัด Vạn Bù เปลี่ยนชื่อเป็นจังหวัดเซินลา-Son La ปี 1952 หลังสงคราม”

ตะวันตกเฉียงเหนือ-Tây Bắc” Thuận Châu ขึ้นกับจังหวัด Lai Chau เดือน
กุมภาพันธ์ 1954 Thuận Châu กับมาขึ้นกับจังหวัด Son La ปี 1955 จัดตั้งเขตปกครอง
ตนเอง Thái-Mèo Thuận Châu ขึ้นกับเขตปกครองตนเองดังกล่าว เมื่อวันที่ 27/12/1962
กองประชุมสภาแห่งชาติเวียดนามครั้งที่ 5 สมัยที่ 2 ได้มีมติให้เปลี่ยนชื่อเขตปกครองตนเอง
Thái-Mèo เป็น “เขตปกครองตนเองทางตะวันตกเฉียงเหนือ” ตั้งจังหวัด Son La และ
Lai Chau คืนใหม่ และจัดตั้งจังหวัด เงยโละ-Nghĩa Lộ และจัดตั้งอำเภอเถวินเจ้า-Thuận
Châu จังหวัด Son La ถึงปี 2003 ทั่วอำเภอมี 34 ตำบล และ 1 ตัวเมืองที่ตั้งอยู่ในอำเภอ
เถวินเจ้า

สถานที่ทางภูมิศาสตร์ อำเภอเถวินเจ้าตั้งอยู่ที่ทิศตะวันตกเฉียงเหนือของ
จังหวัด Son La บนทางหลวงหมายเลข 6 (ฮานอย - Hoa Binh - Son La-Dien Bien)
ห่างจากเมือง Son La 34 กม. ห่างจากอำเภอ Tuan Giao จังหวัด Dien Bien 52 กม.
ตะวันออกติดอำเภอเมืองหลา และตัวเมือง Son La ตะวันตกติดอำเภอเตียนเบียน ทิศ
ตะวันออกติดอำเภอเมืองอ่าง- Muồng Ảng และอำเภอเตวินยาว-Tuần Giảo จังหวัด
Điện Biên ทิศใต้ติดอำเภอมายเงิน และอำเภอน้ำม้าจังหวัด Son La ทิศเหนือติดอำเภอ
ก๊วยยาย และ อำเภอเมืองหลาจังหวัด Son La

พื้นที่และจำนวนประชากร เมืองเถวินเจ้ามีพื้นที่ทั้งหมด 154,126 เฮกตาร์
มีประชากร 147,073 คน ในช่วง หลังสงครามฝรั่งเศสเวียดนามเหนือได้รับการบูรณะโดย
ท่านโฮจิมินห์ ประวัติศาสตร์ในช่วงหลังสงครามฝรั่งเศสเวียดนามเหนือได้รับการบูรณะ
โดยท่านโฮจิมินห์จะมีการงานของชาติหลายร้อยหลายพันอย่าง แต่เขาคือพ่ออันเป็นที่รัก
ของชาติยังใส่ใจกับประชาชนบรรดาเผ่าที่เขตปกครองตนเองไต่บัก สนองความไว้วางใจ
ของลุงโฮจิมินห์ ประชาชนบรรดาเผ่าชาวตะวันตกเฉียงเหนือได้ต่อสู้อย่างกล้าหาญ ขยัน
กระตือรือร้น แข่งขันทำงาน ทำการผลิตผล และปรารถนาที่จะได้ต้อนรับการกลับมาเยือน
ของท่านโฮจิมินห์ หวังจะได้รายงานผลสำเร็จต่อท่านโฮจิมินห์

เมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม 1959 ความปรารถนาของประชาชนภาคตะวันตก
เฉียงเหนือ ได้กลายเป็นความจริง ที่ว่าการของเขตปกครองตนเอง Thái-Mèo ได้มีผู้แทน
ประชาชนชาวตะวันตกเฉียงเหนือ 43,000 คนถือป้ายและคำขวัญทักทายต้อนรับท่าน
โฮจิมินห์และคณะผู้แทนของพรรคและรัฐบาลที่มาเยือนอย่างสนุกสนาน ท่านโฮจิมินห์เป็น
คนที่เรียบง่ายมากเป็นกันเองและใกล้ชิดกับประชาชน ท่านกล่าวว่ายกย่องการเสียสละและ

ผลงานอันยิ่งใหญ่ของประชาชนเขตปกครองตนเองตะวันตกเฉียงเหนือในการต่อสู้กับพวก ล่าอาณานิคมฝรั่งเศส และในการฟื้นฟูทางเศรษฐกิจหลังสงครามต่อต้านพวกล่าเมืองขึ้น ฝรั่งเศส ท่านโฮจิมินห์ได้เป็นตัวแทนรัฐบาล มอบเหรียญแรงงานชั้น 1 ให้กับประชาชน ภาคตะวันตกเฉียงเหนือ ท่านโฮจิมินห์ ยังได้ให้คำแนะนำประชาชนว่า ต้องกระตือรือร้น ขยัน แข่งขัน พัฒนาเศรษฐกิจ สังคม เสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ นำเทคโนโลยี วิทยาศาสตร์นำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการผลิต ขยายเครือข่ายการศึกษาและการพัฒนา ด้านสาธารณสุขเสริมสร้างความมั่นคงของชาติ

กว่า 40 ปี ได้ปฏิบัติตามคำแนะนำของท่านโฮจิมินห์ องค์คณะพรรค องค์กร ปกครองและประชาชนจังหวัดเซินลา มุ่งมั่นดำเนินการ ทำให้ภูมิภาคตะวันตกของประเทศ มีการเปลี่ยนแปลงเจริญอย่างรวดเร็ว

9. เมืองกวาย- Muồng Quài

เมืองกวาย Muồng Quài พื้นที่ 1,617 ตารางกิโลเมตร ประชากร 97,866 คน, ไทดำ 61,617 คน ปัจจุบันเรียกว่า อำเภอเตวียนยาว- Tuần Giào สสำรวจปรับปรุงครั้ง สสุดท้ายเมื่อวันที่ 14 พฤศจิกายน 2006 ตามมติที่ 135/2006/NĐ-CP แยกส่วนหนึ่งของ อำเภอเตวียนยาวเก่า เพื่อจัดตั้งเพิ่มอีกอำเภอ คือ อำเภอเมืองอาง-Muồng Áng ทิศตะวันออก ติดกับอำเภอกิ่งยางและ ถิ่นเจ้าของจังหวัดเซินลา ทิศตะวันตกติดกับอำเภอเมืองจำ ทิศใต้ติดกับอำเภอเมืองอาง ทิศเหนือติดกับอำเภอตัวจั่ว

การบริหารหลังการสำรวจปรับปรุง พื้นที่อำเภอเตวียนยาวจึงยังเหลือ 113,629.45 เอเคอร์ ประชากร 71,423 คน มี 14 หน่วยงาน 1 ตัวเมือง และ 13 ตำบล

10. เมืองแกลง - Muồng Thanh

Muồng Thanh – เมืองแกลง อำเภอ เตียนเบียน (ตัวเมืองเตียนเบียน) พื้นที่ 1,867.6 ตารางกิโลเมตร ประชากร 104,887 คน, ไทดำ 53,214 คน

ดังที่ได้กล่าวในตอนต้นแล้วว่า เมืองแกลง ชื่อเก่าเรียกว่า เมืองแถน เป็นชื่อ สั้นๆ กับนิทาน ตำนาน เกี่ยวกับการกำเนิดชนเผ่าไทดำ นั่นคือ “ถิ่นฐานบ้านเกิด” ของ กลุ่มคนไทยอยู่เอเชียตะวันออกเฉียง ในเมื่อ “Lang Chuong-หลังเจือง” นำชนเผ่าไทดำออก มาจากเมืองล่อ เข้าเมืองแกลง เมืองแกลงในตอนนั้นยังเรียกกันว่า “Song Thanh-แม่น้ำแกลง”

เพราะว่าที่หุบเขาที่กว้างใหญ่นี้มี 2 เมือง คือ เมืองแฉกเหนือ- Thanh Nua รวมเอาจาก บ้านหนองแรด- Noong Het จนต้นน้ำโรม (Nặm Róm) ที่นี้เคยเป็นศูนย์กลางเมืองแฉก อีกเมืองหนึ่งคือเมืองแฉกใต้ (Thanh Tảu-แฉกเตา) เริ่มจากบ้านหนองแรด- Noong Het ลึกเข้าจนต้นน้ำโรม (Nặm Róm) ที่นี้เมื่อก่อนคือ “เวียงสามหมื่น หรือสามหมื่นเมือง” เป็น แดนเมืองเดิมของเผ่าไทยลื้อ สร้างขึ้น

เมืองต่างๆ ที่ขึ้นกับเมืองแฉกเก่า เมืองฟ้ง (Mường Phǎng) เมืองยา- Mường Nhà เมืองเลวิน- Mường Luân เมืองลอย- Mường Lói เมืองแลว- Mường Lèo ปัจจุบันขึ้นกับอำเภอเดียนเบียน สบกบ- Xốp Cộp และเมืองหวา - Mường Và ปัจจุบันขึ้นกับอำเภอ- Sông Mã เมืองอุ- Mường U (อุใต้- U Tảu และอุเหนือ- U Nua) ปัจจุบันขึ้นกับจังหวัดพงสาลี ส.ป.ลาว

ในหนังสือ “ฮึงฮวา- Hung Hoá” ของ ย่างบึงจิง- Hoàng Bình Chính ได้เขียนเกี่ยวกับเมืองแฉก เมื่อก่อนเมืองแฉกมีชื่อเรียกว่า”หมงเทียน- Mãnh Thiên” เป็นชื่อที่ออกเสียงเพี้ยนด้วยตัวหนังสือหั้นของคนเมืองทอน- Mường Thon เพราะเมื่อนั้นมีหัวหน้าที่มีชื่อเสียงของขบวนขวานาคนหนึ่งคือ ฮ่างกงเย็ด- Hoàng Công Chất ได้เอาใจกลางเมืองแฉกเพื่อสร้างกำแพงเรียกว่าแฉก- thành (กำแพงสำนัก Chiềng Lê-เชิงเล ออกเสียงเป็นคำไทดำ “จริงเล- Trinh Lê”) เวลานั้นเมื่อแฉกเป็นที่มั่นของขบวนขวานา ลูกขึ้นต่อต้านสลายศาล เลจริง- Lê- Trinh ขณะเดียวกันเมืองแฉกเป็นทั้งศูนย์กลางของภาคพื้น 16 แดนเมืองไทดำ

ตรงกับคำกลอนที่ว่า

“Ồ đây! dưới xuôi có vua – ใต้! เยื่อสวยเกาะวัว

Trên này có chúa. – เจนไหนเกาะจั่ว

Những miền như Mường Phố, Châu Ét – ยิ่งเหมียนยื่อเมือง
พวน, เจาแอด

Từ Đà Bắc, chợ Bờ - ตี่ดาบัก, เจอะเบอ

Lại phía trên như Mường So, Mường Là đỏ lại – ล้ายฝิเยเจน
ยื่อเมืองขอ, เมืองหลาไต่วาว

Tất cả đều quy phục chúa Mường Thanh ...” – เติดกำเดวก
วีฝุ่กจั่วเมืองแฉก

คำแปล:

“ที่นี่ ใต้น้ำมีพระเจ้าชีวิต
 บนนี้มีนายหลวง
 บรรดาแคว้น คือเมืองพวน เมืองแอต
 จากท่าบัก ตลาดท่า
 จากเบื้องบนนั่นคือเมืองซอ เมืองหลาหลังไหลเข้ามา
 หมดทั้งมวลนั่นยอมยื่นแด่นายหลวงเมืองแกลง...”

Công Toàn (บุตรชาย) ฮ่าง กง เอ็ด -Hoàng Công Chất เคยปกครองเมืองแกลง (1754-1769) หลังการชุมนุมประท้วงขับไล่ของชาวนา ศาลได้ยกเลิกไป เมื่อถึงปี แก่งฮิง-Cánh Hung ที่ 38 (1777) ศาลได้จัดตั้ง นิงเบียน- Ninh Biên เป็นเจ้าเมือง (อำเภอ) แกลง ขึ้นกับแคว้นเอียนไทย (phủ Yên Tây) เวลานั้นชาวนาผู้ชุมนุมประท้วงก็ยอมรับสถานะของเจ้านิงเบียน เหมือนว่าพื้นที่ทั้งหมดเมืองแกลงเป็นของคนไทดำ นิงเบียนปกครอง มีทั้งหมด 12 เมืองเล็กรวมเข้ากัน เหนือติดกับ เนาียง- Nàu Giang (น้ำอู) และน้ำหามานสาลี- Nam Man Xa Lý (แคว้นพงสาลี-ลาว) ได้ติดกับเตวียนยาว ตะวันตกติดกับอ้ายลาว- Ai Lao ตะวันออกติดกับลายเจ้า “เทียนตริ- Thiệu Trị”(1841) ตระกูล เห่งยีนตั้งฝูเตียนเบียนเข้ากับเจ้านิงเบียน จากนั้นมาชื่อเมืองแกลง ถูกเรียกเป็นเมืองเตียนเบียนฝู- Diên Biên Phủ

ปัจจุบันเมืองแกลงยังถูกเรียกว่า เตียนเบียนฝู ปิตุภูมิแห่งชัยชนะที่ยิ่งใหญ่ อย่างเป็นประวัติศาสตร์ ซึ่งได้กวาดล้างพวกล่าเมืองขึ้นฝรั่งเศสออกจากประเทศเวียดนาม เปิดยุคของการล่มสลายของลัทธิล่าอาณานิคมแบบเก่า เมืองแกลงหรืออำเภอเตียนเบียนปัจจุบันขึ้นกับจังหวัดลายเจ้า (Lai Châu-) เตียนเบียนเป็นแผ่นดิน มีร่องรอยซากปลักหักพังในถ้ำเซียง- Thảm Khuong ถิ่นวันบัว (อยู่เตวียนยาว) ซึ่งยืนยันว่า ได้มีคนเวียดนามยุคโบราณอาศัยอยู่ มาถึงศตวรรษ ที่ 9-10 คนลื้ออยู่เมืองแกลงได้ขยายตัวอย่างรวดเร็ว และส่งผลอย่างแรงไปยังพื้นที่ ซินโฮ-Sin Hồ เมืองไล-Muòng Lay เมืองเตวียนยาว

ปี 1831 มิงมาง- Minh Mạng เปลี่ยนเป็นจังหวัดฮิงฮวา-Hung Hóa จังหวัดตั้งอยู่ตำบลฮิงฮวา- Hung Hoá อำเภอตามนง- Tam Nông (ปัจจุบันขึ้นกับจังหวัดฟู่ทေး-ภูกระต่าย) สมัยฝรั่งเศส ฮิงฮวา-Hung Hóa ถูกแบ่งเป็นหลายจังหวัด เช่น จังหวัด ฮวาบิง-Hoà Binh เซินลา-Son La ลายเจ้า-Lai Châu ลาวกาย-Lào Cai เอียน

บ้าย-Yèn Bái และแยกบางอำเภอให้ขึ้นกับฟูเทาะ-Phú Thọ โดยเรียกว่า “เถี่ยวจิ” ตั้งในปี 1841 จากนิงเบียน- Ninh Biên (เดียนแปลว่าเข้มแข็ง เบียน แปลว่าชายแดน) ฟูเดียนเบียน หรือ เดียนเบียนฟู ในยุคของ เถี่ยวตริ- Thiệu Trị ได้รวม นิงเบียน เดวียนยาว และลายเจ้า เข้ากันแล้วเรียกว่า เดียนเบียน หรือ เดียนเบียฟูตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา

ปี 1890 พวกล่าอาณานิคมฝรั่งเศสจึงยึดครองลายเจ้า-Lai Châu (เดียนเบียนและลายเจ้าในปัจจุบัน) ลายเจ้าแยกจากฟองโล้-Phong Thổ ขึ้นกับผู้อำนวยการทหารราบ ที่ 4 เขตทหาร วันปี-Vạn Bỳ

วันที่ 7 พฤษภาคม 1954 จังหวัดเดียนเบียน สร้างชัยชนะประวัติศาสตร์ เดียนเบียนฟู ได้ฉายานามว่า “สงครามสะเทือนโลก เสียกรุงวันทั่ว 5 ทวีป” สิ้นสุดการปกครองอาณานิคมระบบศักดินาที่ยาวนานกว่า 80 ปี เพิ่มความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของประชาชนในเผ่า และสร้างโอกาสให้เขต “Tây Bắc-ตะวันตกเฉียงเหนือ” ได้ก้าวหน้าเร็วไวรอบด้าน และได้ตั้งเขตปกครองตนเองของชนเผ่าที่อยู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เรียกว่า “เขตปกครองตนเอง ไท-แม้ว” ตามมติของสภาแห่งชาติ วันที่ 29 เมษายน 1955 ลงนามโดยผู้นำประเทศเวียดนาม ก่อนนั้น ตามคำสั่งฉบับเลขที่ 143-SL ลงวันที่ 28 เมษายน 1953 ลงนามโดยผู้นำประเทศเวียดนาม “เขตตะวันตกเฉียงเหนือ-khu Tây Bắc “ประกอบด้วยจังหวัด ลาวกาย เอียนบ้าย เซินลา และลายเจ้า โดยแยกออกจากสหเขตเวียดบั๊ก (Liên khu Việt Bắc)

จากปี 1962 ถึง 1994 ลายเจ้าตั้งเป็นอำเภอลายเจ้า ปัจจุบันเป็น จังหวัดลายเจ้า หลังน้ำท่วมครั้งประวัติศาสตร์ ในปี 1990 พื้นที่ตัวเมืองถูกน้ำกัดเซาะหายไปกว่า 20-30%

จากสถานการณ์ข้างต้นอาจทำให้เกิดน้ำท่วมที่แห่งนี้ได้อีก เมื่อก่อสร้างเขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำ เซินลา ตามการตกลงของรัฐสภา เลขที่ 130/ HDBT วันที่ 18 เมษายน 1992 ได้ตกลงจัดตั้งตัวเมืองเดียนเบียนฟูและ ย้ายที่ว่าการจังหวัดมาตัวเมืองเดียนเบียนฟู

วันที่ 26 กันยายน 2003 รัฐบาลได้นำเสนอผ่านร่างรัฐกำหนด เลขที่ 110/2003/NĐ-CP เกี่ยวกับการจัดตั้งตัวเมืองเดียนเบียนฟูเป็นนคร (thành phố Điện Biên Phủ - Dien Bien Phu City) วันที่ 26 พฤศจิกายน 2003 ภาแห่งชาติได้อนุมัติ ได้อนุมัติงานปรับขอบเขตการปกครองของจังหวัด Lai Chau จังหวัดลายเจ้า แบ่งเป็น 2 จังหวัดคือ Lai Châu ใหม่ และ Điện Biên.

ช่วงศตวรรษ ที่ 11-12 คนไทดำมาจากเมืองโอม๋ เมืองอ่าย กระจายลงมา ยึดเมืองล่อ (เมืองโละ) และจากเมืองในเวลาหลังๆ นั้น ชุมชนนี้ได้ตามผู้นำชุมชน (Pú Lang Chuong - ผู้ล่าเงี้ยว) ผ่าน ทานเอียน-Than Uyên วันบาย-Văn Bàn...และที่สุดก็ยึดครองเป็นเจ้าของเมืองล่อ (Nghĩa Lộ-เหยี้ยโละ) เมืองหลา (Sơn La) จนถึงเทืองแ่ง (Điện Biên-เตียนเบียน) สมัยขึ้นกับเหนือ (Bắc thuộc) เตียนเบียนขึ้นกับอำเภอเลิมไต ตำบลเตินฮิง ในยุคสี่ ผืนแผ่นดินเตียนเบียนตั้งอยู่ใจกลางอำเภอเลิมไต-Lâm Tây ในยุคเงิน เวียดนาม มีทางหลวง 15 สาย เตียนเบียนขึ้นกับทางหลวงตายาง-Đà Giang ท้ายยุคเงิน เตียนเบียนเป็นหัวเมืองเทียบฮิงในยุคมีง ถูกแบ่งเป็นสองเมือง ได้แก่ ยาฮิง- Gia Hưng และ กวีฮวา-Quy Hoá

เลยมาถึงศตวรรษที่ 15 (ปี 1463) เมืองฮิงฮวาได้รับสถาปนา (โคบรวบเอา สามจังหวัดกวีฮวา-Quy Hóa ยาฮิง-Gia Hưng อานไต- An Tây) คนลื้อยังเป็นเจ้าของเมืองแ่ง ใน 1466 ต่อมา เลแทงตั้ง-Lê Thánh Tông แบ่งเป็น 12 ส่วน ในนั้นฮิงฮวารวมเป็นสามจังหวัด สี่อำเภอ และสิบเจ็ดตำบล

เตียนเบียนเป็นจังหวัดที่อุดมอุดมไปด้วยแหล่งท่องเที่ยว โดยเฉพาะในเขตวัฒนธรรม-ประวัติศาสตร์ มีชื่อเสียงที่สุดคือประวัติศาสตร์แห่งชัยชนะเตียนเบียนฟู อยู่ในบรรทัดเดียวกัน เตียนเบียนฟู-เมืองถั่ง(Muông Phăng) สมรมภูมิหิมลาม บ้านแก้ว โกลีบ ป้อมA1, C1, D1, E1 และเขตใจกลางสนามซ้อมรบของพวกทหารฝรั่งเศส (เขตหลุมยี่สิบสี่- Đốcát)

อนุสาวรีย์แห่งนี้ยังเป็นแหล่งข้อมูลและเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญของประเทศ

เตียนเบียน ยังมีศักยภาพทางด้านวัฒนธรรม 21 ชนเผ่าแต่ละชนเผ่ามีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของตน โดยเฉพาะเผ่าไทดำเผ่าม้ง

จังหวัดเตียนเบียนมี 21 ชนเผ่า มีประชากร 491,046 คน (2009) ส่วนใหญ่เป็นคนไทดำ (38%) เผ่าม้ง (30%) และกิง (แก้ว) (20%)

11. เมืองไล่ - Muông Lay

Muong Lay ตัวเมืองไล่ มีพื้นที่ 68,000 ตารางกิโลเมตร ประชากร 11,612 คน นั้นมีคนเผ่าไทดำ 4,730 คน ชื่อเมืองไล่ อาจปรากฏขึ้นเมื่อศตวรรษที่ 8 (หรือศตวรรษที่ 10) ตอนที่มีการรบกันระหว่างทหารไทดำ กับ บรรดาทัพของชนเผ่าที่พูดภาษา พม่า-

ตีเบต บรรดานายทหารโตคำได้ยึดครองเขตนี้และตั้งชื่อว่าเมืองไล่ (ไล่ ในภาษาไทยคำตรงคำว่าไล่ ในภาษา ลาว-ไทย)

ใจกลางเมืองไล่ เรียกว่า เชียงวาย และกลายเป็นชื่อของตัวเมือง เมืองไล่เมื่อก่อน ได้รวมเมืองเล็กเมืองน้อย ได้แก่ เมืองมูน(ม่วน) - Muòng Mùn (Mòn) ในปี 1435 ในหนังสือบันทึกทางเขตแดน (ของเหงิ้ววนเทียนติก- lòi “cản án” của Nguyễn Thiên Tích) ได้ลงนามรับรองเมืองมูน เป็น เลวินเจ้า ขึ้นกับรัฐเยินไต- Yèn Tây ในยุคแก่งฮึง- Cánh Hing ให้ขึ้นกับรัฐยาสึง ปี 1920 ฝรั่งเศสเอาเลวินเจ้าเข้ากับอำเภอดะเวียน ย่าว ปัจจุบันตำบลขึ้นกับดะเวียนย่าว จังหวัดลายเจ้า เมืองแต้- Muòng Tè เมืองบุม (โถม) ภูฟาง เมืองโม ได้แยกออกจากเมืองไล่ในวันที่ 7 พฤษภาคม 1955 เพื่อจัดตั้งเป็นอำเภอเมืองแต้ ปัจจุบันอำเภอเมืองแต้ขึ้นกับจังหวัดลายเจ้า เมืองจา- Muòng Chà ปัจจุบันแบ่งเป็นสามตำบล คือ จาเต้อ (จาใต้) จากาง (จากกลาง) จาเหนือ (จาเหนือ) เรียกรวมว่าบาจา “Ba Chà-สามจา” แม่เมืองไล่ อาจเป็นดินแดนที่ขึ้นกับ เจ้าเลิมไต- châu làm Tây ในยุคตระกูลลี แต่เมื่อปี “คายฮิว”- Khai Hư ที่ 9 ยุค เจริญเหยียนตั้ง - Trần Hiến Tông (1337) จึงตั้งเมืองไล่ เป็นตัวเมืองนึ่งเวียน- Ninh Viễn เมื่อฤดูใบไม้ผลิ ปี 1432 เลล้อย- Lê Lợi จัดตั้งเมืองนึ่งเวียน เป็นฟุกเล่ และเมื่อปี 1435 ในหนังสือบันทึกทางเขตแดนของเหงิ้ววนจ้าย (ของเหงิ้ววนเทียนติก- lòi “cản án” của Nguyễn Thiên Tích) จึงบันทึกเป็นตัวเมืองลาย (“ลาย” ออกเสียงเพี้ยนจาก “ไล่”) -T.G วันที่ 1 มกราคม 1910 พวกล่าอาณานิคมฝรั่งเศส จัดตั้งจังหวัดลายเจ้า แต่นั้นมาลายเจ้ากลายเป็นชื่อของจังหวัด ส่วนเมืองไ้อยังเรียกว่าเจ้าลาย ปัจจุบันเมืองไล่ขึ้นกับจังหวัดลายเจ้า

Muòng Lay คือตัวเมืองหนึ่งตั้งอยู่ที่ทิศเหนือของจังหวัดเดียนเบียน ได้เปลี่ยนชื่อ ตามมติ 25/2005/NĐ-CP ลงวันที่ 2 มีนาคม 2005 ว่าด้วยการเปลี่ยนชื่อตัวเมืองลายเจ้าเดิม เป็นตัวเมืองเมืองไล่และอำเภอเมืองไล่เป็นอำเภอเมืองจา ทิศเหนือติดจังหวัดลายเจ้าใหม่ ทิศอื่นๆ ติดอำเภอเมืองจา

ประวัติ ตัวเมืองนี้จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 8 ตุลาคม 1971 ด้วยเรียกชื่อว่าตัวเมืองลายเจ้า จากชื่อเดิมว่าตัวตำบลลายเจ้า ไล่กลาง ไล่ใต้ และบ้านน้ำก่าน ขึ้นกับตำบลไล่เหนือ ทั้งหมดนั้นขึ้นกับอำเภอเมืองไล่ ก่อนวันที่ 18 เมษายน 1992 เป็นที่ว่าการจังหวัดลายเจ้าเดิม หลังแยกจังหวัดลายเจ้าเดิมเป็นสองจังหวัดใหม่คือ จังหวัดลายเจ้าใหม่ และจังหวัดเดียนเบียน ซึ่งจากวันที่ 2 มีนาคม 2005 มีชื่อเรียกว่า ตัวเมืองเมืองไล่

เมืองไลมีพื้นที่ 11,403.5 เอเคอร์ ประชากรมี 14,379 คน มี สามหน่วยงานบริหารประจำสองท้องที่ และ หนึ่งตำบล ท้องที่แม่น้ำดา-Sông Đà ท้องที่นาไล่-Na Lay และตำบลไล่เหนือ-Lay Nua

12. เมืองแต้- Mường Tè

เมืองแต้ มีพื้นที่ 4,790 ตารางกิโลเมตร มีประชากร 42,791คน เป็น ไทดำ 10,823 คน ปัจจุบันเมืองแต้ขึ้นกับจังหวัดลายเจ่า เมืองแต้ตั้งอยู่ที่ทิศตะวันตกเฉียงเหนือ จังหวัดลายเจ่า ติดกับแนวชายแดนเวียดนามกับจีน ทิศเหนือติดจังหวัดเวินนามVân Nam (สาธารณรัฐประชาชนจีน) ทิศตะวันตก และทิศใต้ของอำเภอเมืองแต้ติดอำเภอเมืองแยงจังหวัดเตียนเบียน ทิศตะวันออกของเมืองแต้คืออำเภอซินโฮ-Sin Hồ อำเภอเมืองแต้เป็นเมืองภูเขา ปัจจุบันมีพื้นที่367,883 เอเคอร์ (3,678.83 ตารางกิโลเมตร) เขาภูเขาต่างสูง 2,109 เมตร ภูเขาเด่นสูง 1,886เมตร ภูเขาสูง3,076 เมตร แม่น้ำไหลผ่านพื้นที่อำเภอเมืองแต้ คือ แม่น้ำดา แม่น้ำม้า แม่น้ำกุ่ม แม่น้ำแย้ ขึ้นกับสองสายน้ำ คือ สายแม่น้ำแดง-sông Hồng และ สายแม่น้ำโขง-sông Mê Kông เป็นเขตป่าดงกลวม 90%

ประชากรอำเภอเมืองแต้มี 47,406 คน (2004) รวมจาก ชนเผ่า ไทดำ ม้ง หู ฮา ยี่ สีลา กัง (Thái, Mông, Hủ, Hà Nhì, SiLa, Cống)

อำเภอเมืองแต้มี 19 ตำบลต่างๆ ดังนี้ บุ่มเหนือ บุ่มใต้ หัวบุ่ม กานโห กาลัง หมู่กา เมืองโม เมืองแต้ น้ำขาว น้ำฮาง น้ำแมง ป่าอู ป่าเวะสีอ ตำบละ ตำบลัง หลุ่มวังसान ตัวเมืองน้ำยูน ตัวเมืองแต้ (เทศบาลอำเภอ) ก่อนแยกจากจังหวัดลายเจ่าเดิมเป็นสองจังหวัดลายเจ่าและเตียนเบียน อำเภอเมืองแต้ รวมมีตัวอำเภอเมืองแต้ และ 13 ตำบล ปัจจุบันเริ่มที่ตำบลน้ำฮาง (ย้ายมาจากอำเภอเมืองไลเดิมคือเมืองจางจังหวัดเตียนเบียน - ปี 2004) และ 4 ตำบลเดิมที่เคยขึ้นกับอำเภอ คือ เมืองตอง เมืองแย้ จุงจ่าย สินเถา (ตำบลเหล่านี้ปัจจุบันขึ้นกับอำเภอเมืองแย้จังหวัดเตียนเบียน) พื้นที่ของอำเภอเมืองแต้เดิมเมื่อก่อนคือ 5,042.8 ตารางกิโลเมตร นับว่าเป็นอำเภอที่ใหญ่ที่สุดของจังหวัดลายเจ่าและเป็นอำเภอสุดทางตะวันตกเวียดนาม ประชากร ของเมืองแต้ 44,800 คน (1999) วันที่ 2 มกราคม 2004รัฐบาล เวียดนาม(ตามมติเลขที่ 01/2004/NĐ-CP) ตกลงแบ่งจังหวัดลายเจ่าเดิม อำเภอเมืองแต้ให้ขึ้นกับจังหวัดลายเจ่าใหม่ และมีขนาดดังปัจจุบัน

อีก 4 เมือง ปัจจุบันขึ้นกับ สาธารณรัฐประชาชนจีน คือ เมืองต่งฮวา (ไฮวาง)-
Mường Tung Hoàng (hay Vang) เมืองเตียงเมียงแซม - Mường Tiêng Chiêng Khem
เมืองจูป- Mường Chúp เมืองเซียงมี- Mường Chiêng Mi

จากที่กล่าวมาทั้งหมดทั้งปวง คงเป็นเพียงเบื้องต้นของการเรียนรู้และความเข้าใจ
คนไทใน 12 จุ่ไท หรือคนไทในเวียดนาม เพราะเรื่องดังกล่าวมันเกิดขึ้นจากความสนใจของ
ผู้เขียนเองเมื่อสิบปีกว่าๆ ที่ได้มีโอกาสเดินทางอยู่แถบหัวเมืองไทเหล่านั้นเพื่อศึกษาและ
เรียนรู้กับเพื่อนพ้องชาวไทดำ ไทต่อน ในเขตเหนือ และเขตตะวันตกเฉียงเหนือและทาง
ตอนใต้ของจีน

จะว่าไปแล้วนี่เป็นเพียงข้อมูลพื้นฐานของงานสารคดีชุด “คนไทใน
เวียดนาม” ที่คณะของเรากำลังจัดทำ ทั้งเอกสารและหนังสือสารคดี ซึ่งคาดว่าจะสำเร็จใน
เร็วไวนี้ แต่จะอย่างไรก็ตามในการเรียนรู้เรื่องราวเหล่านี้ สิ่งสำคัญยิ่งประการหนึ่งก็คือเรา
คงต้องใช้เวลาและความต่อเนื่องในการทำงาน ต้องขอบคุณทางนักวิชาการด้านชาติพันธุ์
ศึกษาของเวียดนามที่เชื่อมั่นและเดินทางด้วยกันอย่างสนุกสนาน และคงต้องขอบคุณใน
โอกาสดีๆ ที่เราเข้าถึงอย่างน้อยที่สุดนั้นก็คือความก้าวหน้าในเรื่องราวของชาติพันธุ์ไท
ในอนาคต